

การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย
ด้าน
การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

โครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๔๒

การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

ด้าน

การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

เอกสารประกอบโครงการ
การศึกษาศักยภาพของเด็กไทย

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2542

ฉี๗

การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย
ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2542

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ISBN 974 - 268 - 7269

เอกสารรายงานวิจัยทางการศึกษาอันดับที่ 227/2542

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทยที่มุ่งเน้นการศึกษา และพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ อันได้แก่ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน และคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้จัดทำขึ้นโดยการศึกษา รวบรวม แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ผลจากการศึกษาดังกล่าวได้ประมวลมาในรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพของเด็กไทย 9 ด้าน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ทุกวิชาทั้งในระดับ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ประกอบด้วยเอกสาร 9 ฉบับ คือ

1. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านทักษะการเรียนรู้
2. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านทักษะการคิด
3. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านทักษะการสื่อสาร
4. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านทักษะการจัดการ
5. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
6. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความขยัน อดทน ประหยัด และอดออม
7. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการควบคุมตนเองได้
8. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง
9. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

ผลความสำเร็จครั้งนี้กรมวิชาการขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อุทุมพร จามรมาน ที่ปรึกษาโครงการ และคณะนักวิจัยที่ร่วมกันศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยไว้ ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับที่ 5 คือการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ จะเป็นประโยชน์สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ให้เกิดกับเด็กไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

01/01/2564

(นายอรุณ จันทวานิช)
อธิบดีกรมวิชาการ

สารบัญ

เรื่อง	
หน้า	
คำนำ	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและความเป็นมาของโครงการ	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ขอบเขตและคำนิยามศัพท์เฉพาะ	2
กรอบและแนวทางการสังเคราะห์เอกสาร	4
ประโยชน์ของการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม	6
ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ	14
ทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ	32
รูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงาน	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
บทที่ 3 หลักการพัฒนาศักยภาพ “การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”	52
หลักการและแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพ	
“การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”	52
รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ “การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”	53
ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพ “การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”	54
ตัวอย่างแผนการสอนระดับประถมศึกษา	66
ตัวอย่างแผนการสอนระดับมัธยมศึกษา	70
บรรณานุกรม	77
คณะผู้จัดทำ	82

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและความเป็นมาของโครงการ

จากนโยบายการพัฒนาการศึกษาของรัฐบาลและนโยบายการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รวมทั้งแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฉบับที่ 8 ของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ระบุไว้ชัดเจนในเรื่องการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เป็นการศึกษาที่สูงขึ้น โดยจัดเป็นการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี และมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนเป็นเป้าหมายหลัก เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาคคน พัฒนางานและอาชีพ และพัฒนาสังคม

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีการพัฒนาให้เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะในการปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เกิดความสุข และนำไปสู่การพัฒนาอาชีพสุจริต การมีงานทำและมีรายได้ และมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคมของตนและประเทศชาติ แต่จากการประเมินผลการศึกษาของกรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า เยาวชนไทยยังคงมีคุณลักษณะบางประการที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรและสภาพที่พึงปรารถนาของสังคมไทยในปัจจุบัน

ดังนั้นเพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ตลอดจนจุดเน้นการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว กรมวิชาการในฐานะหน่วยงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ จึงจำเป็นต้องเร่งศึกษา ค้นคว้า และทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละบุคคล จึงได้ดำเนินงานโครงการศึกษาศักยภาพของเด็กไทยขึ้น ในปี พ.ศ.2540-2541 เพื่อประมวลข้อมูลความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศักยภาพของผู้เรียน และหาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพ

ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

ศึกษาและพัฒนากระบวนการสอนหรือแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในเรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3. ขอบเขตและคำนิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษารูปแบบการสอนหรือแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานของเด็กไทยในเรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตและคำนิยามศัพท์เฉพาะของการศึกษาไว้ดังนี้

ศักยภาพ หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน ผสมผสานกับคุณสมบัติและคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียน จนเกิดเป็นความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัวนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาวิชา หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ หมายถึง ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น 3 ด้านคือ

- 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต อันประกอบไปด้วย มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร
- 2) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน อันประกอบไปด้วย ทักษะการจัดการการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม
- 3) ลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อันประกอบไปด้วย การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยมี วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน มีกระบวนการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลให้งานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยประเด็นย่อยๆ 2 ประเด็นดังนี้

- 1) กระบวนการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของกลุ่ม รับทราบและตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน วางแผน ร่วมกัน ปฏิบัติตนในฐานะเป็นผู้นำและผู้ร่วมงานที่ดี ตัดสินใจร่วมกับผู้อื่น
- 2) ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งด้วยความเต็มใจ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ และประสานสัมพันธ์ในกลุ่ม

4. กรอบและแนวทางการสังเคราะห์เอกสาร

กรอบและแนวทางการสังเคราะห์เอกสารครั้งนี้ มีขั้นตอนกระบวนการศึกษาดังแผนภูมิต่อไปนี้

5. ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันเป็นประเด็นหนึ่งของทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ 2 ของศักยภาพที่เน้นทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป

2. หน่วยงานเจ้าสังกัดสถานศึกษา คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบ

3. สถานศึกษาที่รับผิดชอบนักเรียนระดับประถมศึกษา และมัศึกษานำผลการพัฒนาศักยภาพ เรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาของตน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการสังเคราะห์เอกสาร : รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ เรื่อง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีพื้นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในเรื่องดังกล่าว ที่หลากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ การนำเสนอในแต่ละแนวคิด ทฤษฎี นั้นจะประกอบไปด้วย 1) หลักการและแนวคิด 2) รูปแบบและขั้นตอนการสอน และ 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม(Group Process)

กระบวนการกลุ่มเป็นวิทยาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปรับหรือเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมของคน ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์และการพัฒนาการทำงานของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพ

จุดเริ่มต้นของการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ การศึกษากลุ่มคนในด้านพลังกลุ่ม และผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น “บิดา” ของกระบวนการกลุ่มก็คือ เคิร์ท เลวิน(Kurt Lewin) นักจิตวิทยาสังคมและนักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมัน โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ.1920 เป็นต้นมา และได้มีผู้นำหลักการของพลังกลุ่มไปใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม การพัฒนาบุคลิกภาพและจุดประสงค์อื่นๆ ในหลายวงการ รวมทั้งในวงการศึกษ และในเอกสารนี้มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อนำความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอน

1.1 หลักการและแนวคิดทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม

1.1.1 แนวคิดพื้นฐานของการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม

แนวคิดพื้นฐานของกระบวนการกลุ่มก็คือ แนวคิดในทฤษฎีสานาม (Field Theory) ของเคิร์ท เลวิน(Kurt Lewin) ที่กล่าวโดยสรุปไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม

2. โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน และจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกกลุ่ม
3. การรวมกลุ่มจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มในด้านการกระทำ(Action) ความรู้สึก(Feeling) และความคิด(Thinking)
4. สมาชิกกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและจะพยายามช่วยกันทำงานโดยอาศัยความสามารถของแต่ละบุคคลซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายของกลุ่ม

1.1.2 หลักการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

หลักการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มที่สำคัญมีดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้ที่เกิดจากการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรม แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนโดยกระบวนการกลุ่มจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพของแต่ละคนทั้งในด้านความคิด การกระทำและความรู้สึกมาแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งความรู้หลายๆ แหล่ง อันจะนำไปสู่การปรับหรือเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมของผู้เรียนได้มากขึ้น
2. การเรียนรู้ควรจะเป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์บรรยากาศการทำงานกลุ่มที่ทำให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความรู้สึกนึกคิด มีบทบาทในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีชีวิตชีวาและช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน
3. การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมด้วยตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ ความรู้สึกเกิดขึ้นด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เนื้อหาวิชาหรือสาระจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จดจำได้ดี อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมของตนได้รวมทั้งสามารถนำไปสู่การนำไปพัฒนาบุคลิกภาพทุกด้านของผู้เรียน

4. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้าน ดังนั้นถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีระบบและมีขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้หรือตอบคำถามที่ต้องการรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 หลักการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

การเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม หมายถึง ประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับการลงมือร่วมปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน หลักการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2540) มีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนโดยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด เพราะการเข้าร่วมและมีบทบาทในการเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อม มีความกระตือรือร้น และมีความสุขในการเรียน
2. เป็นการเรียนการสอน ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด กลุ่มจะเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ที่จะฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถปรับตัวและทำงานเข้ากับคนอื่นได้
3. เป็นการสอนที่ยึดหลักการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัว ของนักเรียนเอง โดยครูเป็นผู้จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง อันจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและจำได้นาน
4. เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้ และคำตอบต่าง ๆ ครูจะต้องให้ความสำคัญของกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบ ไม่ใช่มุ่งอยู่ที่คำตอบโดยไม่คำนึงถึงกระบวนการ และวิธีที่ได้มาซึ่งคำตอบ

1.2 รูปแบบและขั้นตอนการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

1.2.1 รูปแบบการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม รูปแบบการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2540) มีขั้นตอนดังนี้

ชุมชน และดำรงชีวิตประจำวันเช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เคารพสิทธิของคนอื่น แก้ปัญหา ประดิษฐ์สิ่งใหม่ เป็นต้น

3. **ขั้นประเมินผล** เป็นการประเมินผลว่า ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด โดยจะประเมินทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านกลุ่มสัมพันธ์ ได้แก่ ประเมินด้านมนุษยสัมพันธ์ ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม เช่น ผลการทำงาน ความสามัคคี คุณธรรมหรือค่านิยมของกลุ่ม ประเมินความสัมพันธ์ในกลุ่ม จากการให้สมาชิกติชมหรือวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติ จะทำให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้และผู้สอนเข้าใจนักเรียนได้ อันจะทำให้ผู้เรียนผู้สอนเข้าใจปัญหาซึ่งกันและกัน อันจะเป็นหนทางในการนำไปพิจารณาแก้ปัญหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่กันนักเรียน

1.2.2 ขนาดของกลุ่มและการแบ่งกลุ่ม

การจัดการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มจะเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ภายในกลุ่ม ดังนั้นจึงมีการจัดกลุ่มทุกครั้งในการเรียนการสอน ซึ่งกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนสมาชิกมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาและความยากง่ายของงานที่มอบหมาย และโดยทั่วไปกลุ่มที่ใช้ในการเรียนการสอนจะมีจำนวนสมาชิกประมาณ 5-8 คน และถ้าเป็นกลุ่มขนาดใหญ่จะมีสมาชิกประมาณ 12-15 คน

สำหรับการแบ่งกลุ่มเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกันนั้น ผู้สอนอาจจะแบ่งกลุ่มโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน(คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2534 : 230) เช่น

1. **แบ่งกลุ่มตามเพศ** ใช้ในกรณีที่ครูมีวัตถุประสงค์ที่ชี้เฉพาะลงไป เช่น ต้องการสำรวจความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและชาย ในด้านต่างๆ เช่น ทักษะ ค่านิยม ฯลฯ ครูก็อาจแบ่งกลุ่มแยกเพศชายและหญิงให้แยกออกจากกันได้
2. **แบ่งกลุ่มตามความสามารถ** ใช้ในกรณีที่ครูมีภาระงานมอบหมายให้แต่ละกลุ่มแตกต่างกันไปตามความสามารถ หรือต้องการศึกษาความแตกต่างในการทำงานระหว่างกลุ่มที่มีความสามารถสูงและต่ำ
3. **แบ่งกลุ่มตามความถนัด** โดยแบ่งกลุ่มที่มีความถนัดเรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน

4. แบ่งกลุ่มตามความสมัครใจ โดยให้สมาชิกเลือกเข้ากลุ่มกับคนที่ตนเองพอใจ ซึ่งครูทำได้แต่ไม่ควรใช้บ่อยนักเพราะจะทำให้นักเรียนขาดประสบการณ์ในการทำงานกับบุคคลที่หลากหลาย
5. แบ่งกลุ่มแบบเจาะจง ครูเจาะจงให้เด็กบางคนอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ให้เด็กเรียนเก่งอยู่กับเด็กที่เรียนอ่อนเพื่อให้เด็กที่เรียนเก่งช่วยเด็กที่เรียนอ่อน หรือให้เด็กปรับตัวเข้าหากัน
6. แบ่งกลุ่มโดยการสุ่ม ไม่เป็นการเจาะจงว่าให้ใครอยู่กับใคร
7. แบ่งกลุ่มตามประสบการณ์ คือการรวมกลุ่มโดยพิจารณาเด็กที่มีประสบการณ์คล้ายคลึงกันมาอยู่ด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการช่วยกันวิเคราะห์หรือแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะ

1.2.3 วิธีสอนที่สอดคล้องกับหลักการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกระบวนการกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้น ผู้สอนควรเลือกใช้วิธีสอนและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอนโดยอาจเลือกวิธีสอนได้หลายวิธี ซึ่งในที่นี้จะกล่าวพอเป็นสังเขปดังนี้

1. การระดมความคิด(Brainstorming) เป็นการรวมกลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิก 4-5 คน และให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง เพื่อรวบรวมความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ได้หลายแง่หลายมุม ทุกความคิดได้รับการยอมรับโดยไม่มีการโต้แย้งกัน แล้วนำความคิดทั้งหมดมาผสมผสานกัน
2. เกม เป็นวิธีการที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นโดยให้ผู้เรียนตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีการสรุปผลในลักษณะของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการกระทำหรือการตัดสินใจ วิธีสอนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและเกิดความสนุกสนาน
3. บทบาทสมมติ เป็นวิธีสอนที่มีการกำหนดบทบาทของผู้เรียนในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทและแสดงออกโดยใช้บุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีการสอนนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง ทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา

4. **สถานการณ์จำลอง** เป็นวิธีสอนโดยการจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์นั้น พร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่กำหนดให้ วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดงออก
5. **กรณีตัวอย่าง** เป็นวิธีสอนที่ใช้การเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง แต่นำมาดัดแปลงเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจและฝึกทักษะการแก้ปัญหา การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนยิ่งขึ้น
6. **การแสดงละคร** เป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนแสดงบทบาทตามบทที่มีผู้เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องแสดงบทบาทตามที่กำหนดโดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเองมาใส่ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการรับรู้เหตุผล ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้อื่นซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่ด่วนประเมินหรือตัดสินผู้อื่น ทั้งยังช่วยฝึกทักษะการทำงานร่วมกันและรับผิดชอบร่วมกัน
7. **การอภิปรายกลุ่ม** เป็นวิธีสอนโดยการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยที่มีสมาชิกประมาณ 6-12 คน และมีการกำหนดให้มีผู้นำกลุ่มทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแล้วสรุปหรือประมวลสาระที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลหรือประสบการณ์ของตนเพื่อให้กลุ่มได้ข้อมูลมากขึ้น

วิธีการสอนที่สนับสนุนหลักการสอนแบบกระบวนการกลุ่มเหล่านี้ เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้การจัดประสบการณ์การสอนที่หลากหลายและผู้สอนอาจใช้วิธีสอนอื่นๆ ได้อีก โดยยึดหลักสำคัญคือ การเลือกใช้วิธีสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนแต่ละครั้ง

1.2.4 การประเมินผลการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม (ทิศนา ขัมมณี และคณะ 2522) มีดังนี้

- 1) การให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งผู้สอนควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น
- 2) การให้ผู้เรียนร่วมประเมินผลการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถประเมินผลได้ 2 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย ผลการทำงานของกลุ่ม ความสามัคคีหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม และคุณธรรมหรือค่านิยมของกลุ่ม การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มนี้จะช่วยให้เข้าใจวิธีการทำงานของสมาชิก ของแต่ละบุคคลได้อีกด้วย
2. การประเมินผลความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม จากการให้สมาชิกวิเคราะห์ วิจารณ์ข้อมูลร่วมกันโดยปราศจากอคติจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลพฤติกรรมของตนเอง และความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นได้ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนยิ่งขึ้น

1.2.5 บทบาทของครูและนักเรียนในการสอนแบบกระบวนกลุ่ม

บทบาทของครู (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2540) มีดังนี้

1. มีความเป็นกันเอง มีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียน สนใจ ให้กำลังใจ สนทนา ได้ถาม
2. พุดน้อย และจะเป็นเพียงผู้ประสานงาน แนะนำ ช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการเท่านั้น
3. ไม่ชี้นำหรือโน้มน้าวความคิดของนักเรียน
4. สนับสนุน ให้กำลังใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน แสดงออกอย่างอิสระ และแสดงออกซึ่งความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
5. สนับสนุนให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ สรุปผลการเรียนรู้และประเมินผลการทำงานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

บทบาทของนักเรียน (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2540)

มีดังนี้

1. เป็นผู้ลงมือทำกิจกรรม พยายามค้นหาและแสวงหาความรู้ที่เรียนด้วยตนเอง
2. ให้ความช่วยเหลือกัน และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในหมู่ผู้เรียน

3. แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างอิสระ
4. มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในกลุ่ม เช่น สร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่นในกลุ่ม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพเสมอ สร้างบรรยากาศที่ดี ควบคุมการทำงานของกลุ่ม
5. ทำความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมายและทำงานร่วมกับกลุ่มได้ดี

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการเรียนที่จัดให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย โดยให้สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกันในกลุ่มร่วมกัน ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน สมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำงานเต็มความสามารถ มีการคิดร่วมกัน ทำงานร่วมกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและร่วมมือกันทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ

2.1 หลักการและแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2.1.1 แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือมีพื้นฐานมาจากปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressivism) ที่เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดทิศทางการพัฒนาตนเอง จึงทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้นำเสนอปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการขึ้นและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดจากทฤษฎีสถานะของเคิร์ท เลวิน ที่เน้นว่าการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นตัวกำหนดวิธีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแนวคิดหลักดังกล่าวได้มีนักการศึกษานำไปพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆ ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

2.1.2 ลักษณะเบื้องต้นของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson 1987: 23-24 อ้างถึงใน ชีวพร ดปนิยากร 2538 : 9-10) ได้กำหนดลักษณะสำคัญเบื้องต้นของการเรียนแบบนี้ไว้ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน “อยู่ด้วยกันหรือตายด้วยกัน” ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน แบ่งข้อมูลและอุปกรณ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่ม

2. สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกัน อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีความรับผิดชอบในตัวเองต่องานที่ได้รับมอบหมาย จุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การที่แต่ละคนทำงานอย่างเต็มความสามารถ

4. สมาชิกกลุ่มมีทักษะในการทำงานกลุ่ม (Small Group Skills) และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ครูสอนทักษะการทำงานกลุ่ม และประเมินการทำงานกลุ่มของนักเรียน การที่จับให้นักเรียนที่ขาดทักษะการทำงานกลุ่มมาทำงานกลุ่มร่วมกัน จะไม่ประสบความสำเร็จ

2.1.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

จากลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือ สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ โดยจัดให้มีองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบให้นักเรียนร่วมมือดังต่อไปนี้ (สุจินต์ วิสวธีรานนท์ 2536 : 231 - 232)

1. **สร้างความรู้สึกพึ่งพากันให้เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียน** โดยกำหนด วัตถุประสงค์เกี่ยวกับการพึ่งพาช่วยเหลือกัน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน เช่น ให้ศึกษาจากเอกสารที่ได้รับและตรวจสอบว่า สมาชิกทุกคนในกลุ่มเข้าใจเนื้อหาสาระในเอกสารนั้น และเพื่อส่งเสริมให้มีการพึ่งพากัน ครูอาจจะกำหนดให้มีการให้รางวัลรวม (Joint Rewards) เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนของกลุ่มใดได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 90 ขึ้นไปของคะแนนเต็ม สมาชิกในกลุ่มนั้นจะได้รางวัลพิเศษ (Bonus Point) อีกคนละ 5 คะแนน การส่งเสริมการพึ่งพาอีกวิธีหนึ่ง ได้แก่ การแยกแหล่งข้อมูลที่จะให้นักเรียน เช่น ให้สมาชิกแต่ละคนมีข้อมูลเพียงบางส่วน of ข้อมูลทั้งหมด ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย แต่กำหนดให้ทั้งกลุ่มทำงานให้เสร็จ นอกจากนี้การส่งเสริมการพึ่งพากัน อาจทำได้โดยการใช้วิธีกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้อ่าน ผู้ตรวจสอบ ผู้ให้กำลังใจ และผู้ชี้แจงรายละเอียด

2. **จัดให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน** เมื่อครูจัดให้มีความรู้สึกพึงพากันแล้ว ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อช่วยและส่งเสริมการทำงานให้สำเร็จ นักเรียนจะต้องซักถามและอภิปรายถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ อธิบายกันและกันให้เข้าใจวิธีการทำงานที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเหลือ สนับสนุนและให้กำลังใจแก่กัน

3. **จัดให้มีความรู้สึกรับผิดชอบในส่วนบุคคล** วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ คือการทำให้สมาชิกแต่ละคนมีความสมบูรณ์หรือพัฒนาขึ้น นักเรียนเรียนด้วยกันเพื่อให้แต่ละคนมีความสามารถสูงขึ้น มิใช่จัดให้นักเรียนเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคไม่เพียงพอ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงต้องมีการประเมินผลงานของแต่ละคนควบคู่กันไปกับผลงานกลุ่ม ภายในกลุ่มจะต้องทราบว่า สมาชิกคนใดต้องการความช่วยเหลือ การสนับสนุน การให้กำลังใจ เพื่อให้ได้สำเร็จ อีกทั้งต้องทำให้ทุกคนทราบว่า เขาไม่สามารถกินแรงเพื่อนในกลุ่มได้

4. **ให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะสังคม** การมีส่วนร่วมในความพยายามร่วมกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องอาศัยทักษะระหว่างบุคคลและทักษะระหว่างกลุ่ม ถ้านักเรียนไม่มีทักษะสังคมจะเป็นการยากที่กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จ ครูจะต้องจัดสอนทักษะสังคมที่จำเป็นในการทำงานร่วมกันให้แก่นักเรียน และเตือนให้นักเรียนใช้ทักษะดังกล่าว ตัวอย่างทักษะสังคมที่ต้องมีการสอนได้แก่ ความเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารและทักษะการจัดการกับข้อขัดแย้ง

5. **จัดให้มีกระบวนการกลุ่ม** ครูจะต้องให้สมาชิกของกลุ่มได้ร่วมกัน อภิปรายว่า กลุ่มของตนทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เพียงใด และจะทำให้ความสัมพันธ์ในการทำงานคงอยู่ได้อย่างไร กลุ่มจะต้องระบุการกระทำของสมาชิกที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ และตกลงกันว่าควรกระทำใดควรละเว้น กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับการทำงานกลุ่มแก่นักเรียน ความสำเร็จของกระบวนการกลุ่มอยู่ที่การให้เวลาอย่างเพียงพอแก่นักเรียน เตือนให้นักเรียนใช้ทักษะสังคมขณะทำงานในกลุ่ม และอธิบายความคาดหวังของครูอย่างชัดเจนว่า ต้องการอะไร

2.2 รูปแบบและขั้นตอนการสอนแบบร่วมมือ

2.2.1 รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ(Cooperative Learning)

การนำแนวคิดการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนร่วมมือกันไปใช้ในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนนั้น มีขั้นตอนการวางแผนบทเรียน ซึ่งไทรวับริตซ์และไบบี

(Trowbridge and Bybee 1990 อ้างถึงใน สุจินต์ วิศวธีรานนท์ 2537: 265-267) ได้รวบรวมไว้สรุปได้ดังนี้

1. **วัตถุประสงค์** กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ชัดเจน และเฉพาะเจาะจง วัตถุประสงค์ประกอบด้วยวัตถุประสงค์เชิงเนื้อหาวิชาการ และวัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะความร่วมมือ

2. การวางแผนการสอน

2.1 กำหนดขนาดของกลุ่ม ควรพิจารณาระยะเวลาที่สอน จำนวนเอกสารบทเรียน เครื่องมือและอุปกรณ์ที่มี เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกขนาดของกลุ่ม ในระยะแรกควรเริ่มต้นจากกลุ่มที่มีสมาชิกเพียง 2 คนก่อน

2.2 กำหนดผู้เรียนที่อยู่ในแต่ละกลุ่ม โดยทั่วไปควรให้กลุ่มมีสมาชิกที่มีลักษณะหลากหลาย (Heterogeneous Group) โดยเลือกจากการสุ่ม อย่างไรก็ตาม อาจกำหนดให้สมาชิกของกลุ่มมีลักษณะเหมือนกัน หรือให้ผู้เรียนเลือกเข้ากลุ่มกันเองก็ได้

2.3 การจัดห้องเรียน ขึ้นอยู่กับเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มี เพื่อให้เกิดการร่วมมือได้ดีที่สุด สมาชิกควรนั่งเป็นวง หันหน้าเข้าหากัน และนั่งใกล้กันเพียงพอที่จะสื่อสารกันได้ดี โดยที่แต่ละกลุ่มอยู่ห่างกันมากพอที่ผู้สอนจะสามารถเข้าไปดูแลแนะนำแต่ละกลุ่มได้

2.4 กำหนดสื่อการสอนที่ส่งเสริมการพึ่งพากันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ในระยะแรกที่เริ่มใช้กิจกรรมการเรียนแบบให้ผู้เรียนร่วมมือกัน จะต้องพยายามเลือกใช้สื่อการสอนที่ผู้เรียนต้องพึ่งพากัน เช่น ให้ผู้เรียนใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน โดยที่ผู้สอนแจกวัสดุอุปกรณ์ให้แต่ละกลุ่มเพียง 1 ชุด เป็นการบังคับให้ผู้เรียนแบ่งกันใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือการให้ผู้เรียนใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน โดยให้สมาชิกแต่ละคนมีวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เหมือนกัน แต่ล้วนมีประโยชน์ต่อการทำงานของกลุ่ม

2.5 กำหนดบทบาทของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพึ่งพากันโดยผู้สอนอาจกำหนดบทบาทของสมาชิกในแต่ละกลุ่มให้มีผู้สรุป ผู้แจกวัสดุอุปกรณ์ ผู้เก็บวัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ เพื่อช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียน

3. การอธิบายและชี้แจงแก่ผู้เรียน

3.1 อธิบายเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนเข้าใจ เชื่อมโยงประสบการณ์เดิม และมโนคติของบทเรียนเข้าด้วยกัน ให้คำจำกัดความมโนคติที่เกี่ยวข้อง

อธิบายวิธีการดำเนินงาน และข้อควรระวังในขณะทำงาน และควรตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนก่อนให้ผู้เรียนเริ่มต้นทำงาน

3.2 อธิบายเป้าหมายของการทำงานร่วมกันให้ผู้เรียนเข้าใจว่าเขาต้องรับผิดชอบในการทำงาน และเรียนรู้จากสื่อการสอนร่วมกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

3.3 อธิบายถึงความรับผิดชอบของแต่ละคนว่า จะต้องเรียนรู้เป็นรายบุคคลด้วย

3.4 อธิบายความร่วมมือระหว่างกลุ่ม ในบางกรณีจะต้องขยายขอบเขตแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือไปถึงระดับชั้นเรียนด้วย ซึ่งจะต้องกำหนดวิธีการและเกณฑ์ให้ชัดเจน

3.5 อธิบายเกณฑ์ในการประเมินผล แจ้งให้ผู้เรียนทราบว่า งานชิ้นใดบ้างที่ผู้สอนจะประเมิน

3.6 ชี้แจงและแนะนำแนวทางเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานร่วมกันให้ชัดเจน ผู้เรียนอาจไม่เข้าใจว่าอะไรคือการทำงานแบบร่วมมือ ผู้สอนต้องยกตัวอย่างพฤติกรรมที่ ผู้สอนคาดหวังให้ผู้เรียนแสดงออก เช่น อยู่ประจำกลุ่ม พูดเสียงเบา ๆ รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกแต่ละคนต้องอธิบายวิธีการได้มาซึ่งคำตอบของคำถาม วิเคราะห์ความคิดเห็น แต่อย่าวิจารณ์ตัวบุคคล เป็นต้น

4. การติดตามดูผู้เรียน

4.1 คอยดูผู้เรียนขณะปฏิบัติงาน สังเกตการณ์แต่ละกลุ่ม และเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

4.2 ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทำ ในกรณีที่เกิดการติดขัด ผู้สอนอาจต้องชี้แจงเกี่ยวกับงานที่มอบหมายอีกครั้ง แนะนำโน้มน้าวที่ช่วยเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจ บางครั้งผู้สอนอาจต้องปรับปรุงสื่อการสอนเป็นต้นแบบหรือทำตัวอย่างของทักษะให้ผู้เรียน บางครั้งผู้สอนต้องตอบคำถามและนำอภิปรายอีกด้วย

4.3 สอนทักษะการทำงานร่วมกัน ในกรณีที่ผู้เรียนยังไม่รู้จักการทำงานแบบร่วมมือมากพอ ผู้สอนอาจต้องเข้าไปในกลุ่มและช่วยชี้แนะบทบาทให้ผู้เรียนทำ

4.4 ดำเนินการสรุปบทเรียน ในตอนท้ายของบทเรียนผู้สอนอาจต้องเข้าไปนำสรุปรวมถึงที่ผู้เรียนนำเสนอ ทบทวนมโนคติและทักษะต่าง ๆ และให้แรงเสริมในการทำงาน

5. การประเมินผล

5.1 ประเมินปริมาณและคุณภาพของการเรียนรู้ ประเมิน
รายงาน

5.2 ให้ผู้เรียนประเมินกระบวนการทำงานของกลุ่มว่าดำเนินไป
ดีเพียงใด เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการทำงานในคราวต่อไป

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ทำการศึกษาพัฒนารูปแบบต่าง ๆ ของการเรียนรู้แบบ
ร่วมมือ โดยดัดแปลงนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในหลาย ๆ เนื้อหาวิชา หรือสร้างขึ้น
เพื่อใช้เฉพาะวิชานั้น ๆ รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเท่าที่ค้นคว้าพบมีดังนี้

1) Student Teams - Achievement Division (STAD)

สลาวิน (Slavin) พัฒนารูปแบบนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1.1) ครูเสนอเนื้อหา ครูจะสอนเนื้อหาแก่นักเรียนทั้งชั้นก่อน อาจจะใช้
อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เนื้อหาที่สอนจะเป็นหน่วยการเรียนรู้ของ STAD เท่านั้น

1.2) นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มประกอบด้วย 4-5 คน และแบ่งกลุ่มตามความ
สามารถที่แตกต่างกัน หน้าที่ของกลุ่มคือ เตรียมให้สมาชิกเข้าสอบแข่งขัน สมาชิกในกลุ่มจะ
อภิปรายทำแบบฝึกหัด ถกเถียงปัญหาถกกัน และทำความเข้าใจกับบทเรียน

1.3) ทดสอบ ครูอาจทำการสอบหลังจากชั่วโมงที่ 3

1.4) ให้คะแนน จุดประสงค์ของการสอบเพื่อว่านักเรียนทำคะแนนได้ดีกว่า
เดิมและคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มได้จากคะแนนที่นักเรียนแต่ละคนสอบได้มากกว่าคะแนนเดิม
ของนักเรียนเอง

1.5) ให้รางวัล กลุ่มที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่วางไว้ จะได้รับการ
ชมเชย

2) Teams - Games - Tournaments (TGT)

TGT พัฒนาโดย De Vries และคณะ รูปแบบนี้คล้ายกับ STAD ยกเว้น
แต่คะแนนสอบ TGT ใช้คะแนนที่ตัวแทนแต่ละกลุ่มแข่งขันกับกลุ่มอื่น ๆ ขั้นตอนของ
รูปแบบนี้มี 4 ขั้นตอน

2.1) ครูเสนอเนื้อหา

2.2) นักเรียนเข้ากลุ่ม

2.3) การแข่งขัน

2.4) ให้รางวัล

การแข่งขันของรูปแบบนี้ จัดนักเรียนที่มีระดับความสามารถเท่ากับทีมต่าง ๆ แข่งขันกัน (3 คน) จากนั้นกลุ่มจะหยิบการ์ดหมายเลข นักเรียนแต่ละคนจะตอบคำถามตามบัตรที่ได้ และคะแนนของกลุ่มจะได้จากคะแนนของแต่ละคนมารวมกัน การให้รางวัลอาจเป็นการประกาศในหนังสือของโรงเรียน (Newsletter) หรือในรูปแบบอื่น ๆ

3) Group Investigation

บางรายงานกล่าวว่า รูปแบบพัฒนาโดย โชลโม (Shlomo) ชะแรน (Sharan) และคณะ ส่วนบางรายงานเสนอว่า รูปแบบนี้พัฒนาโดย ชะแรน (Sharan) และ เฮิร์ต - ลาซาโรวิท (Hertz - Lazarowitz) ปี 1980 แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบนี้เสนอโดยชะแรน (Sharan) และชะแรน (Sharan) ในปี 1976 และกลุ่มประกอบด้วย 2-6 คน นักเรียนวางแผนด้วยกัน ถกปัญหา ค้นหาคำตอบ (ทั้งในและนอกห้องเรียน) อภิปรายและสรุปผลเพื่อรายงานหน้าชั้น ส่วนการวัดผลจะตัดสินจากผลงานสรุปจากกลุ่ม

ขั้นตอนการสอนแบบ Group Investigation

3.1) ครูอธิบายหัวข้อและจัดกลุ่มนักเรียน ตามระดับความสามารถ นักเรียนจะเลือกหัวข้อที่ตนสนใจ

3.2) นักเรียนวางแผนทำงาน โดยนักเรียนจะต้องคำนึงถึงหัวข้อที่จะเรียน วิธีการรวบรวมข้อมูลและการแบ่งงานกันทำ

3.3) ขั้นตอนการทำงาน ขั้นนี้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อภิปรายรวบรวมข้อมูลและสรุปผล

3.4) เตรียมตัวรายงาน แต่ละกลุ่มจะสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่ศึกษาเพื่อรายงานต่อชั้น

3.5) เสนอผลงาน

3.6) การวัดผล อาจทำในลักษณะโดยให้เพื่อนวัดผลกันเอง (Peer Evaluation) ครูและนักเรียนช่วยกันวัดผล หรือครูวัดผลโดยการแจกคำถามแก่นักเรียนทุกคน

นอกจากนั้น ชะแรน และ เฮิร์ต - ลาซาโรวิท ได้สนับสนุนให้ครูใช้วิธีวัดผลโดยการสังเกตทักษะต่าง ๆ ที่นักเรียนใช้ในการทำงานกลุ่ม ชะแรน และคณะ ยังรายงานว่ารูปแบบนี้ใช้ได้เหมาะสมที่สุดกับการสอนความเข้าใจแบบความคิดรวบยอด (Conceptual Understanding) และนักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีกว่าการสอนแบบท่องเรียนปกติ แต่รูปแบบนี้

ไม่เหมาะสมกับการสอนแบบหาคำตอบเฉพาะ (Specific Facts) ทักษะที่เน้น รูปแบบนี้เน้นทักษะการฟังพาดูซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่ม และการฟังพาดูซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียนในกลุ่ม

4) Co-op Co-op

คาแกน (Kagan) ได้พัฒนาขั้นตอนการเรียนรู้แบบ Co-op Co-op 10 ขั้นตอน ดังนี้

- 4.1) นักเรียนช่วยกันอภิปรายหัวข้อที่จะศึกษา
- 4.2) แบ่งหัวข้อใหญ่เป็นข้อย่อย (Subtopic)
- 4.3) จัดนักเรียนเข้ากลุ่มตามความสามารถที่แตกต่างกัน
- 4.4) กลุ่มเลือกหัวข้อที่จะศึกษาตามความสนใจของกลุ่ม
- 4.5) กลุ่มแบ่งหัวข้อย่อยเป็นหัวข้อเล็ก ๆ (Minitopics) เพื่อนักเรียนแต่ละ

คนในกลุ่มเลือกไปศึกษา

- 4.6) นักเรียนศึกษาเรื่องที่ตนเองเลือก
- 4.7) นักเรียนเสนอผลงานต่อกลุ่ม
- 4.8) กลุ่มรวบรวมหัวข้อต่าง ๆ จากนักเรียนทุกคนในกลุ่ม
- 4.9) แต่ละกลุ่มรายงานผลงานต่อชั้น
- 4.10) วัดผลจากที่นักเรียนแสดงผลงานกับกลุ่ม

5) Jigsaw

อารอนสัน (Aronson) และคณะ พัฒนารูปแบบนี้ การปฏิบัติอาจกระทำได้หลายแบบ อาทิเช่น กลุ่มอาจจะประกอบด้วย 3-6 คน การแบ่งกลุ่มคำนึงถึงความสามารถเพศ และเชื้อชาติที่แตกต่างกัน รูปแบบนี้มีการแบ่งเนื้อหาเป็นหัวข้อย่อย ๆ และให้สมาชิกแต่ละกลุ่มไปศึกษา จากนั้นสมาชิกแต่ละกลุ่มที่ศึกษาหัวข้อเดียวกัน จะพบปะกันเพื่อปรึกษากัน อภิปราย (Expert Group) หลังจากการปรึกษาลิ้นสุดแล้ว สมาชิกแต่ละกลุ่มจะกลับไปกลุ่มของตน และสรุปผลให้สมาชิกในกลุ่ม ส่วนการทดสอบจะทำหลังจากการสอนสิ้นสุดลงแล้ว โดยที่นักเรียนแต่ละคนจะต้องทำแบบทดสอบที่ครูเตรียมให้ และคะแนนของแต่ละคนที่ได้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการตอบคำถาม

6) Think - Pair - Share

รูปแบบนี้เริ่มต้นโดยให้นักเรียนทำงานและคิดคนเดียว หลังจากงานเสร็จแล้ว ครูจะให้นักเรียนจับคู่กัน เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ประสบการณ์ ถ้าเป็น

ลักษณะตอบคำถามตามเรื่องที่ศึกษา นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนคำตอบกัน การสอนกันเองระหว่างนักเรียน (Peer Tutoring) ทำได้สะดวกโดยวิธีนี้ และจบด้วยการให้นักเรียนเสนอเนื้อหาต่อหน้าชั้น

7) Circle of Learning

จอห์นสัน และคณะ พัฒนา Circle of Learning รูปแบบของวิธีนี้ ทำได้หลายรูปแบบ และวิธีที่ครูใช้กันมากคือ ครูจะแบ่งกลุ่มเป็น 2-6 คน โดยแบ่งตามความสามารถและเพศที่แตกต่างกัน ต่อจากนั้นครูให้เรื่องที่่จะศึกษา 1 ชุด แทนที่จะให้แต่ละคน ๆ ละ 1 ชุด เมื่อนักเรียนทุกคนในแต่ละกลุ่มเข้าใจบทเรียนเป็นอย่างดีแล้ว ครูก็จะทดสอบเป็นรายบุคคล และการให้คะแนนพิจารณาจากคะแนนที่แต่ละคนสอบได้ แต่ถ้าเป็นคะแนนของกลุ่ม ครูก็จะพิจารณาจากผลงานของกลุ่ม

จะเห็นได้ว่า รูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้อาจจะเป็นแนวทางให้ครูเกิดแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในลักษณะอื่น ๆ ได้ ครูผู้สอนอาจจะปรับให้เข้ากับระดับ/ขนาดของชั้นเรียน บรรยากาศของห้องเรียน เนื้อหาวิชาและลักษณะของผู้เรียนได้ และครูพึงตระหนักถึงจุดมุ่งหมายของการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพสูง เช่นในระดับปฐมวัย อาจเลือกใช้รูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือ แบบ Think - Pair - Share เพราะเป็นรูปแบบที่ไม่ได้เน้นเนื้อหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ขั้นตอนไม่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังเหมาะสมกับวัยของเด็ก ที่ยังไม่พร้อมในการใช้ทักษะการอ่านและเขียน เป็นต้น

2.2.2 ขนาดกลุ่มและการแบ่งกลุ่ม

วิลเลอร์ (Wheeler 1990 อ้างใน ปัญญา จินะปัญญา 2538 : 42) ได้เสนอแนวทางการจัดกลุ่มการสอนแบบร่วมมือ ดังนี้

1. ขนาดของกลุ่ม กลุ่มหนึ่งจะมีนักเรียน 3-5 คน จัดนักเรียนแต่ละกลุ่มให้มีลักษณะแตกต่างกันในเรื่องของ เพศ ฐานะทางสังคม เช่น อาชีพ การนับถือศาสนา ความสามารถทางการเรียน ได้แก่ เก่ง ปานกลาง อ่อน เป็นต้น

2. ระยะเวลาการรวมกลุ่ม เวลาในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนในแต่ละกลุ่ม ประมาณ 2 สัปดาห์ หรือเรียนบทเรียนหนึ่ง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนกลุ่มของนักเรียนในแต่ละครั้งควรทำอย่างมีระบบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนเสียเวลาและเปลี่ยนกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนกลุ่มมีหลายวิธี เช่น

- 2.1 การเขียนลงบนแผ่นกระดาษ ให้รายละเอียดว่ากลุ่มที่เท่าไรอยู่ตรงไหนของห้องเรียน สัปดาห์ใดใครจะอยู่ในกลุ่มไหนและมีบทบาทอะไรในกลุ่มนั้น
- 2.2 การใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ โดยเขียนรายละเอียดการเปลี่ยนกลุ่มบนแผ่นใส
- 2.3 การจัดกระเป๋านั่งในลักษณะต่าง ๆ

3. งานและบทบาทในแต่ละกลุ่ม สมาชิกควรจะได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่อันจำเป็นที่จะต้องใช้ในการทำงานกลุ่ม ได้แก่

- 3.1 ผู้ชี้แนะ (Facilitator) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวก เป็นบทบาทของผู้นำกลุ่มในการร่วมกันแก้ปัญหาหรือร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย
- 3.2 ผู้บันทึก (Recorder) เป็นผู้บันทึกรายงานของกลุ่มบันทึกรายงานในสิ่งที่สมาชิกกลุ่มได้อภิปรายหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 3.3 ผู้ควบคุมเวลา (Timer) ในการทำงานต้องมีผู้คอยควบคุมเวลาว่า งานแต่ละชิ้นขั้นตอนใดใช้เวลานานเท่าไร
- 3.4 ผู้จัดการอุปกรณ์ (Materials) ในการเรียนแต่ละชั่วโมงต้องมีผู้รับผิดชอบในการจัดการเรื่องอุปกรณ์การเรียนที่ได้รับจากครู
- 3.5 ผู้กระตุ้น (Encourager) เป็นผู้ช่วยเหลือให้คำอธิบายเพิ่มเติมแก่เพื่อนสมาชิก

งานและบทบาททั้งหมดนี้ นักเรียนแต่ละคนจะต้องมีโอกาสหมุนเวียนกันรับผิดชอบ

2.2.3 วิธีสอน

การเรียนแบบร่วมมือมีรูปแบบต่างๆ ที่เกิดจากการศึกษาของนักการศึกษาได้ทำการทดลอง สามารถที่จะดัดแปลงนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่างๆ ตามความเหมาะสมกับสภาพนั้นๆ สำหรับรูปแบบการเรียนแบบร่วมมือที่นิยมใช้กันทั่วไปในประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมี 8 เทคนิค (สุรศักดิ์ หลาบมาลา 2535: 97) ดังนี้

1. เทคนิค STAD : Student Teams Achievement Divisions (Slavin 1986) สมาชิกในกลุ่ม 4 คนระดับสติปัญญาต่างกัน เช่น เก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน ครูกำหนดบทเรียนและการทำงานของกลุ่มไว้แล้ว ครูทำการสอนบทเรียนให้

นักเรียนทั้งชั้น จากนั้นให้กลุ่มทำงานตามที่กำหนด นักเรียนในกลุ่มช่วยเหลือกัน เด็กเก่งช่วยเหลือและตรวจงานของเพื่อนให้ถูกต้องก่อนนำเสนอ ครู สอนนักเรียนต่างคนต่างทำข้อสอบ แล้วเอาคะแนนของทุกคนมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม ครูจัดลำดับคะแนนของกลุ่มปิดประกาศให้ทุกคนทราบ

2. เทคนิค TGT : Team-Games-Tournament (De Vries and Slavin 1978) จัดกลุ่มเช่นเดียวกับ STAD แต่ไม่มีการสอบทุกสัปดาห์ แต่ละทีมที่มีความสามารถเท่ากัน จะแข่งขันกันตอบปัญหา มีการจัดกลุ่มใหม่ทุกสัปดาห์โดยพิจารณาจากความสามารถของแต่ละบุคคล

3. เทคนิค TAI : Teams Assisted Individualization (Slavin et al 1984) สมาชิกของกลุ่ม 4 คน มีระดับความรู้ต่างกัน ใช้สำหรับระดับประถมศึกษาปีที่ 3-6 ครูเรียกเด็กที่มีความรู้ระดับเดียวกันของแต่ละกลุ่มมาสอน ความยากง่ายของเนื้อหาวิชาที่สอนแตกต่างกัน เด็กกลับไปยังกลุ่มของตนและต่างคนต่างทำงานที่ได้รับมอบหมาย แต่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนสอบข้อสอบโดยไม่มีการช่วยเหลือกัน มีการให้รางวัลทีมที่ทำคะแนนได้ดีกว่าเดิม

4. เทคนิค CIRC : Cooperative Integrated Reading and Composition (Stevens et al 1987) ใช้สำหรับวิธีอ่านเขียนและทักษะอื่นๆ ทางภาษา สมาชิกในกลุ่มมี 4 คน มีพื้นฐานความรู้เท่ากัน 2 คน อีก 2 คนก็เท่ากัน แต่ต่างระดับความรู้กับ 2 คนแรก ครูจะเรียกคู่ที่มีความรู้เท่ากันจากทุกกลุ่มมาสอนให้กลับเข้ากลุ่ม แล้วเรียกคู่ถัดไปจากทุกกลุ่มมาสอน คะแนนของกลุ่มพิจารณาจากคะแนนสอบของสมาชิกกลุ่มเป็นรายบุคคล

5. เทคนิค Jigsaw (Aronson et al 1976) ใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 สมาชิกในกลุ่มมี 6 คน ความรู้ต่างระดับกัน สมาชิกแต่ละคนไปเรียนร่วมกับสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ ในหัวข้อที่ต่างกันออกไป แล้วทุกคนกลับมากลุ่มของตนสอนเพื่อนในสิ่งที่ตนไปเรียนร่วมกับสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ มา การประเมินผลเป็นรายบุคคลแล้วรวมเป็นคะแนนของกลุ่ม

6. เทคนิค Jigsaw II (Slavin 1986) สมาชิกในกลุ่มมี 4-5 คน นักเรียนทุกคนเรียนบทเรียนเดียวกัน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มให้ความสนใจในหัวข้อย่อย ในบทเรียนต่างกัน ใครที่สนใจในหัวข้อเดียวกันจะไปประชุมกัน ค้นคว้าและอภิปรายแล้วกลับมาที่

กลุ่มเดิมของตนสอนเพื่อนในเรื่องที่ตนไปประชุมกับสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ มา ผลการสอบของแต่ละคนเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่ทำคะแนนรวมได้ดีกว่าครั้งก่อนจะได้รับรางวัล

7. เทคนิค Learning Together (Sharan and Johnson 1987) สมาชิกในกลุ่มมี 4-5 คนระดับความรู้ต่างกัน ใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-6 ครูทำการสอนทั้งชั้น เด็กแต่ละคนทำงานตามที่ครูมอบหมาย คะแนนของแต่ละกลุ่ม พิจารณาจากผลงานของกลุ่ม

8. เทคนิค Group Investigation (Sharan and Sharan 1980, 1989) สมาชิกในกลุ่มมี 2-6 คน แต่ละกลุ่มเลือกหัวข้อเรื่องที่ต้องการค้นคว้า สมาชิกในกลุ่มแบ่งงานกันทั้งกลุ่ม เสนอผลงานหรือรายงานต่อหน้าชั้น การให้รางวัลหรือคะแนนให้เป็นกลุ่ม

จากหลักการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือที่กล่าวไปแล้วนั้น นักการศึกษาได้พัฒนาวิธีการเรียนแบบร่วมมือไว้เป็นจำนวนมาก ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างวิธีการเรียนแบบร่วมมือที่อาจนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2540)

1. การเล่าเรื่องรอบวง(Roundrobin) เป็นเทคนิคที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มเล่าประสบการณ์ ความรู้ สิ่งที่ตนกำลังศึกษา สิ่งที่ตนประทับใจให้เพื่อนๆในกลุ่มย่อยฟังทีละคน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนใช้เวลาเล่าเท่าๆกัน หรือใกล้เคียงกัน ในบางครั้งอาจเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทำ ตั้งแต่หลังเลิกเรียนวันนี้จนถึงเวลามาโรงเรียนวันนี้ หรือเป็นเรื่องราวที่ ตนเองตั้งใจจะทำหลังจากเลิกเรียนในวันนี้ การเล่าเรื่องรอบวง จะช่วยพัฒนาทักษะการสื่อความหมายของผู้เรียน

2. มุมสนทนา(Corners) เป็นเทคนิคที่ช่วยสร้างความสามัคคีในชั้นเรียน ขั้นตอนการเรียนเริ่มต้นด้วยการจัดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มย่อยเข้าไปนั่งตามมุม หรือจุดต่างๆของห้องเรียน นักเรียนในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะช่วยกันคิดหาคำตอบสำหรับโจทย์ปัญหาต่างๆ ที่ครูยกขึ้นมา หลังจากนั้นจะเปิดโอกาสให้สมาชิกในมุมใดมุมหนึ่ง อธิบายเรื่องราวที่ตนได้ศึกษาให้เพื่อนในมุมอื่นฟัง

3. คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) เป็นเทคนิคที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 หรือ 6 คน สมาชิกในกลุ่มจับคู่กันทำงาน เมื่อได้รับโจทย์ปัญหาหรือแบบฝึกหัดจากครู นักเรียนคนหนึ่งจะเป็นคนแก้โจทย์หรือตอบปัญหา และอีกคนหนึ่งทำหน้าที่เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหา หลังจากทำโจทย์ข้อที่ 1 เสร็จ นักเรียนคู่นั้นจะสลับหน้าที่กันคือให้คนที่

ที่มีความหลากหลาย ผู้ที่เรียนช้าจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ผู้ที่เรียนเก่งจะได้ช่วยเหลือเพื่อนทำให้ตนเองเข้าใจมากขึ้น จึงเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มกิจกรรมแบ่งออกเป็น 9 ขั้นตอน ผู้ที่เรียนแต่ละคนมีหัวข้อย่อย แต่ละทีมมีบทบาทต่าง ๆ กัน ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของชั้น เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการคิดระดับสูง ทั้งการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้สอนในวิชาใดก็ได้

ขั้นตอน

1. นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการอภิปรายในชั้นเรียน
2. สร้างทีม
3. หัวข้อที่เลือก/แบ่งงาน
4. เลือกหัวข้อย่อย
5. ศึกษาหัวข้อย่อย
6. นำเสนอหัวข้อย่อยในกลุ่ม
7. เตรียมทีมที่จะนำมาเสนอผลงานต่อชั้นเรียน
8. ทีมเสนอผลงาน
9. ประเมินผล

8. การร่วมมือกันแข่งขัน (Team Games Tournament (TGT)) เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือกันแข่งขันกระทำโดยการแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ให้มีความรู้ เพศ และความสามารถคละกัน กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มแข่งขัน ซึ่งจะมีสมาชิกกลุ่มจำนวนเท่ากัน ส่วนกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเริ่มเรียนทุกกลุ่มจะศึกษาเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายให้แตกฉาน หลังจากนั้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จะช่วยกันตั้งคำถามโดยไม่จำเป็นต้องเขียนคำตอบแล้วนำไปมอบให้ผู้ประสานงานของกลุ่มที่ 3 ในขณะที่เดียวกันสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2 ก็จะตั้งคำถามให้สมาชิกในกลุ่มของตน เมื่อครบกำหนดเวลา ผู้ประสานงานกลุ่ม 3 จะเรียกผู้แทนจากกลุ่มที่ 1 และกลุ่ม 2 สลับกันออกมาจับฉลากคำถามที่กลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 เขียนขึ้นมา แล้วตอบคำถาม โดยให้กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มเฉลย ถ้าตอบถูกจะได้คะแนนข้อละ 1 คะแนน และมีการรวมคะแนนเมื่อสิ้นสุดการแข่งขัน กลุ่มที่ได้คะแนนสูงกว่าจะได้รับคำชมเชย ส่วนกลุ่มที่ได้รับคะแนนต่ำกว่าจะได้รับการให้กำลังใจ สรุปผลการทำกิจกรรม สิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อเสนอแนะ ครูอธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่นักเรียนยังไม่เข้าใจ

9. **ร่วมกันคิด (Numbered Head Together)** ร่วมกันคิดเป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นด้วยครูถามคำถาม แล้วเปิดโอกาสให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มย่อยช่วยกันคิดหาคำตอบ หลังจากนั้นครูจึงเรียกให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตอบคำถาม เหมาะสำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ คาแกน กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน (Kagan:1992)

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ 4 คน ประกอบด้วยผู้ที่เรียนเก่งหนึ่งคน ผู้ที่เรียนปานกลางสองคน ผู้ที่เรียนอ่อนหนึ่งคน แต่ละคนมีหมายเลขประจำตัว

ขั้นตอนที่ 2 ถามคำถาม / มอบหมายงานให้ทำ

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้เรียนอภิปรายในกลุ่มย่อยจนมั่นใจว่าสมาชิกในกลุ่มทุกคนเข้าใจ

คำตอบ

ขั้นตอนที่ 4 ครูถามคำถามโดยเรียกหมายเลขประจำตัวผู้เรียน หมายเลขที่ครูเรียกจะเป็นผู้ยกมือตอบคำถาม

จากการวิจัยพบว่า ไม่มีเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งที่สามารถใช้กับบทเรียนได้ทุกลักษณะ และในการสอนเนื้อหาบทหนึ่งๆ ครูอาจใช้มากกว่าหนึ่งเทคนิค เช่น บางบทเรียนอาจเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องรอบวงแล้วตามด้วยเทคนิคปริศนาความคิด หรือการร่วมมือกันแข่งขัน

2.2.4 บทบาทของครูและนักเรียนในการเรียนแบบร่วมมือ

บทบาทที่สำคัญของครูในการสอนแบบร่วมมือ (ชูศรี สนิทประชากร 2534 อ้างใน อนุสรณ์ สุชาตานนท์ 2536) คือครูจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนทั้งในด้านวิชาการและอื่นๆ (Academic and Collaborative Skills Objectives) ซึ่งจุดมุ่งหมายหลังนี้จะเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันว่า ต้องการให้มีลักษณะอย่างไร อาจเป็นทักษะการทำงานกลุ่มหรือการเข้าสังคม(Social Objective) นอกจากการที่ครูตั้งจุดมุ่งหมายของการสอนให้ชัดเจนแล้ว ครูควรเอาใจใส่ในเรื่องของการจัดกลุ่มด้วย ซึ่งเรื่องการจัดกลุ่มนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้โดยการร่วมมือ เพราะการจัดกลุ่มไม่เหมาะสมนั้น จากการวิจัยพบว่า จะส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างยิ่ง ครูควรพิจารณาองค์ประกอบของการจัดกลุ่มลักษณะใด กลุ่มอาจจัดเป็นลักษณะเดียวกัน (Homogeneous) หรือลักษณะคละกัน (Heterogeneous) ลักษณะดังกล่าวได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว ความสามารถ ความสนใจ หรืออื่น ๆ จะจัดแบบใดอย่างไร ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครูว่า ต้องการจุดมุ่งหมายอื่น ๆ อะไรอีกบ้าง นอกเหนือจากจุดมุ่งหมายทางวิชาการ

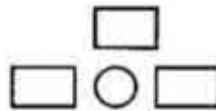
- การจัดกลุ่มจะวางอย่างไร เช่น

2 คน

3 คน

4 คน

5 คน

- สมาชิกกลุ่มใครจะเป็นผู้เลือกให้ ครูเลือกหรือเด็กเลือกเอง แต่โดยทั่วไปจากการวิจัยพบว่า การเรียนรู้จะดีครูควรเป็นผู้เลือกให้

- ระยะเวลาที่กลุ่มอยู่ด้วยกันควรยาวนานแค่ไหน การเรียนรู้จึงจะประสพผลดี ครูควรจะต้องพิจารณาตามความเหมาะสม

- การเตรียมเอกสารหรืออุปกรณ์สำหรับผู้เรียนว่าควรจะมีชุดเดียวสำหรับของกลุ่มเพื่อใช้ร่วมกันหรือจัดแบ่งเป็นหลายส่วน หลายชุด แยกตามสมาชิกกลุ่มแล้วมารวมกันใช้ที่หลัง ก็แล้วแต่ครูว่าแบบไหนจะเหมาะสม

- การกำหนดบทบาทของสมาชิกกลุ่ม(Role Assignments) การที่ครูกำหนดบทบาทของสมาชิกกลุ่ม นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะทุกคนจะต้องรับรู้และเรียนรู้เพื่อจุดมุ่งหมายของการเรียนร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มควรต้องมีหน้าที่และบทบาทโดยเสมอภาคกัน ซึ่งในขั้นนี้พบว่าถ้าไม่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ให้นักเรียนแล้วบางคนในกลุ่มอาจไม่ทำอะไร ซึ่งจะเกิดปัญหาและความขัดแย้งอยู่เสมอ บทบาทที่จะกำหนดนั้นอาจจะเป็นดังนี้ แล้วแต่ครูจะกำหนด เช่น

ก. ผู้นำกลุ่ม - ทำงานให้ลุล่วง

ข. ผู้สรุป - สรุปผลการเรียนรู้

ค. ผู้ตรวจสอบ - ตรวจสอบทุกคนในกลุ่มให้รู้ร่วมกันหมด

ง. ผู้ช่วย - คอยช่วยเหลือให้ความคิดว่าถูกต้องหรือไม่

จ. ผู้ชี้แนะ - คอยเพิ่มเติมความคิด ขยายความรู้

ฉ. ผู้หาข้อมูล - หาเอกสารข้อมูลให้กลุ่ม

ช. ผู้กระตุ้นเตือน - คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้ทำงาน

ซ. ผู้สังเกต - ดูแล้วทุกคนทำหน้าที่ของตนหรือยัง ไม่ออกนอกเรื่อง

การกำหนดบทบาทนั้นนอกเหนือจากการให้ความรู้แลกเปลี่ยนความคิดหรือทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลงานตามจุดมุ่งหมายร่วมกันนั้น ก็เพื่อให้ทุก ๆ คนได้รู้จักหน้าที่ของตน

และร่วมทำงานกลุ่มไปได้ด้วยดี ซึ่งนับว่าเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ครูควรใช้ในการทำงานกลุ่ม แต่ถ้ามกลุ่มแบ่ง 4 คน หน้าที่ควรมีดังนี้

- ก. ผู้นำกลุ่ม(Leader)
- ข. ผู้อธิบาย(Explainer)
- ค. ผู้ตรวจสอบ(Checker)
- ง. ผู้กระตุ้นเตือนหรือให้กำลังใจ(Encourager)

เมื่อแบ่งกลุ่มและให้บทบาทสมาชิกกลุ่มแล้ว ครูควรจัดให้เด็กได้ร่วมกันมีผลงานร่วมกัน โดยนำมาส่งครู ซึ่งผลงานนี้ครูจะไม่ได้พิจารณาแต่ผลงานนั้น ๆ อย่างเดียวแต่พิจารณาการทำงานกลุ่มของเขาด้วย รวมทั้งเวลาที่เขาใช้ ทั้งนี้ก็แล้วแต่ว่าครูได้ตั้งจุดมุ่งหมายอย่างไร

งานของกลุ่มนั้นครูอาจใช้วิธีการทดสอบหรืออาจถามจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งซึ่งย่อมส่งผลรวมถึงคะแนนของคนอื่น ๆ ด้วยเพราะเขาเป็นตัวแทนของกลุ่ม ครูอาจประเมินการซักถาม การได้มาซึ่งผลงาน วิธีการทำงานของกลุ่ม แล้วต้องส่งให้คะแนน แต่อย่างไรก็ตามวิธีการตัดสินด้วยคะแนนอาจจะใช้ได้ไม่เหมาะสมทุกกรณี ครูอาจใช้การให้รางวัลอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย อย่างไรก็ตามบทบาทของครูที่สำคัญคือ ครูควรกำกับดูแลให้ความสนใจกระบวนการทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้เขาได้ร่วมมือกัน โดยครูไม่ควรรีบร้อนบอกผลของการเรียนรู้เสียก่อน ซึ่งครูอาจใช้วิธีการช่วยเหลือแนะนำ เสริมทักษะต่าง ๆ ที่เราทำให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียนจากกลุ่มของเขาเอง และควรวัดผลทั้งในด้านวิชาการและด้านคุณภาพของผู้เรียนที่ใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นอกจากนั้น พรพรรณศรี เภสัชกร(2533) (อ้างใน อนุสรณ์ สุชาตานนท์ 2536) ยังได้อธิบายถึงบทบาทของครูในการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ ว่า บทบาทของครูเปลี่ยนจากการเป็นผู้ควบคุมชั้น เป็นเพียงผู้แนะนำให้นักเรียนใช้ข้อมูลทั้งหลายดำเนินการบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ครูเป็นผู้จัดบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียน ผลงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนจะเรียนได้ดีในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ที่ทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนหรือครูก็สามารถทำผิดได้ ครูและนักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ครูเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างบรรยากาศเช่นนี้โดย

- ให้งานที่ท้าทายความสามารถของนักเรียนมากกว่าที่จะเป็นงานที่แข่งขันกัน
- ให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกและตัดสินใจในงานที่ทำถึงแม้ว่าจะเป็นความคิดที่

จำกัด

- ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกซึ่งความคิดของตนเอง ซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วาดภาพ ระบายสี แสดงบทบาทสมมติ ละคร เขียนบรรยายและอื่น ๆ
- ยอมรับความผิดพลาดของนักเรียน
- เผยแพร่ข้อเขียนหรือผลงานของนักเรียนในรูปแบบของจดหมายข่าว หนังสือของห้อง หรือหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน
- กระตุ้นส่งเสริมทักษะทางด้านความคิดแก่นักเรียนโดยใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ และสื่อการสอน เช่น หนังสืออ้างอิงทั้งหลาย ภาพยนตร์ วารสาร

นอกจากนี้การตอบสนองของครูต่อนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เดอร์เบอร์(1975) (อ้างใน อนุสรณ์ สุชาตานนท์ 2536) ได้เสนอถึงพฤติกรรมที่แสดงการยอมรับของครูต่อนักเรียน ซึ่งอาจทำได้ด้วยการไม่ประเมินหรือตัดสินในลักษณะที่ทำลายกำลังใจของนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เสี่ยงกับการลองผิดลองถูก และแก้ข้อผิดพลาดของตนเอง ประโยคที่ใช้เพื่อเป็นการแสดงพฤติกรรมการยอมรับ เช่น

- เอาล่ะ ครูเข้าใจสิ่งที่เธอพูด
- นี่ก็อาจเป็นเหตุผลหนึ่ง
- ช่วยอธิบายเพิ่มเติมอีกสักหน่อย
- เธอหมายความว่า ใช่ไหม
- ช่วยขยายความสักนิด
- พวกเราน่าจะจดสิ่งที่เพื่อนพูดไว้

ครูมีส่วนในการสร้างบรรยากาศของห้องเรียนเป็นอย่างมาก ถ้าทำได้เช่นนี้นักเรียนจะได้รับทั้งความรู้ด้านเนื้อหา ทักษะที่ดีต่อการเรียน มีระเบียบวินัยในตัวเอง และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป (อนุสรณ์ สุชาตานนท์ 2536) บทบาทของครูในการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ มีดังนี้

1. การตั้งจุดหมายในการสอนทั้งด้านวิชาการ และทักษะทางสังคมหรือพฤติกรรมที่คาดหวังจากการทำงานกลุ่ม
2. การจัดกลุ่มหรือองค์ประกอบของกลุ่มควรจัดให้มีลักษณะคละกัน
3. การกำหนดจำนวนสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่กลุ่มอยู่ด้วยกัน จัดให้มีเอกสารหรืออุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกัน

4. การกำหนดบทบาทของสมาชิกกลุ่มให้ชัดเจน เช่น เป็นผู้นำกลุ่ม ผู้สรุป ผู้ตรวจสอบ ผู้ช่วย ผู้ชี้แนะ ผู้หาข้อมูล ผู้สังเกต เป็นต้น
5. จัดให้เด็กได้ร่วมกันมีผลงานที่ต้องร่วมมือกันทำ โดยครูต้องพิจารณาทั้งวิธีการทำงานและผลงานของกลุ่ม
6. วัดผลทั้งในด้านวิชาการ และทักษะทางสังคม หรือพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน
7. เปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดข้อมูลมาเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนใช้ข้อมูล
8. จัดบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียน เช่น บรรยากาศที่เป็นกันเอง ให้การยอมรับนักเรียน เป็นต้น

บทบาทของนักเรียน

การเรียนแบบร่วมมือนักเรียนจะต้องปฏิบัติตนดังนี้

1. สร้างเจตคติที่ดี มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันและมีทักษะในการสื่อสาร
2. ในการทำกิจกรรมการเรียนแต่ละกิจกรรมนั้น สมาชิกแต่ละคนจะต้องได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ จะมีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือผู้ประสานงานเลขานุการกลุ่ม และผู้ร่วมทีม
3. ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน
4. รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อน ๆ ในกลุ่ม โดยมีการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และอุดมการณ์ ให้กำลังใจและดูแลทุกคน ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และช่วยกันควบคุมเวลาในการปฏิบัติงาน

3. ทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning)

3.1 หลักการและแนวคิดของทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ

หลักการและแนวคิดของทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในหลักการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้นี้ จะเสนอใน 2 ประเด็นได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และ 2) หลักการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ดังต่อไปนี้

3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

ตามทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ(Operant Conditioning) สิ่งที่ศึกษา ได้แก่ พฤติกรรม และในที่นี่จะหมายถึงพฤติกรรมของผู้เรียน

พฤติกรรมของผู้เรียนหมายถึง พฤติกรรม 2 ประเภทต่อไปนี้

1) พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) หมายถึง การกระทำที่ผู้เรียนแสดงออกให้ผู้อื่นสังเกตเห็นหรือได้ยิน ดังนั้นพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี จึงเป็นพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออก เช่น พูดแสดงความคิดเห็นกับกลุ่ม วางแผนอยู่กับเพื่อน ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม เป็นต้น และ 2) พฤติกรรมภายใน(Covert Behavior) หมายถึง การกระทำที่ผู้อื่นไม่สามารถสังเกตเห็นได้แต่เป็นการกระทำที่รู้เฉพาะตัวของผู้เรียนคนเดียว เช่น การตระหนักในปัญหา การตัดสินใจ ความเต็มใจร่วมมือกับผู้อื่น พฤติกรรมภายในเหล่านี้ผู้อื่นจะรู้ได้เมื่อผู้เรียนแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก ด้วยการบอก หรือทำอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา เช่น ความเต็มใจแสดงออกด้วยการทำงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดจึงจะเลิก หรือแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่มีประชุม หรือทำงานได้เป็นระยะเวลานาน

ดังนั้น การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ จึงเป็น พฤติกรรม ทั้งพฤติกรรมภายนอก และ พฤติกรรมภายใน ประกอบด้วย 2 กลุ่มพฤติกรรมต่อไปนี้ 1) พฤติกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการทำงานกลุ่ม ได้แก่พฤติกรรมแสดงการรับทราบและตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน วางแผน ปฏิบัติตนในฐานะเป็นผู้นำและผู้ร่วมงานที่ดี ตัดสินใจร่วมกับผู้อื่น และ 2) พฤติกรรมที่แสดงการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ได้แก่พฤติกรรม ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งด้วยความเต็มใจ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ และประสานสัมพันธ์ในกลุ่ม

3.1.2 หลักการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

หลักการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดังนี้ จะเสนอใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ทิศทางของการพัฒนาพฤติกรรม และ 2) ทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำกับการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกันได้ดี ดังนี้

1) ทิศทางของการพัฒนาพฤติกรรม ตามแนวทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำนั้น อธิบายว่า พฤติกรรมสามารถพัฒนาได้ 2 แนวทางได้แก่ 1) พัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วยการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ทำให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่สร้างแล้วให้เกิดขึ้นมากขึ้น และทำให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมากแล้วนั้นคงที่สภาพเช่นนั้นตลอดไป เช่น จาก

การกระทำนั้นเป็นเครื่องมือ(Instrument) เพื่อให้ได้ รับผลที่ได้รับจากการกระทำ ตามที่ต้องการ หรือ ผลที่ได้รับจากการกระทำ เป็นเงื่อนไข(Condition) ที่ทำให้เรากระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

แนวคิดของทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ ได้อธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์ถูกควบคุมโดยเงื่อนไขผลที่ได้รับจากการกระทำ อันได้แก่ การเสริมแรง และ การลงโทษ หากพฤติกรรมหนึ่ง กระทำแล้วได้รับการเสริมแรง พฤติกรรมนั้นก็มีแนวโน้มจะเกิดบ่อยครั้งขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากพฤติกรรมใดกระทำแล้วได้รับการลงโทษ พฤติกรรมนั้นจะหยุดลง หรือมีแนวโน้มจะค่อยๆ หดหายไป

การเรียนรู้แบบเงื่อนไขการกระทำ จะเกี่ยวข้องอยู่ 3 ตัวแปรต่อไปนี้ 1) สิ่งเร้าแสดงความแตกต่าง 2) พฤติกรรม และ 3) ผลที่ได้รับจากการกระทำ ดังนี้

1) สิ่งเร้าแสดงความแตกต่าง (Discriminative Stimulus) สิ่งเร้าหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นก่อนผู้เรียนแสดงพฤติกรรม สิ่งเร้าจะทำหน้าที่ ทำให้ผู้เรียนรู้ว่าต้องทำพฤติกรรมอะไร หากมีสิ่งเร้าชนิด A เกิดขึ้น ผู้เรียนต้องแสดงพฤติกรรมทำงานร่วมกัน จึงจะได้รับการเสริมแรง และหากมีสิ่งเร้าชนิด B เกิดขึ้น ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมวิ่งเล่นในชั้นเรียน ผู้เรียนจะได้รับการลงโทษ ผู้เรียนจึงต้องจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้า A หรือ B เพื่อผู้เรียนจะได้แสดงพฤติกรรมได้อย่างถูกต้อง

2) พฤติกรรม (Behavior) ได้แก่ การกระทำที่ผู้เรียนต้องกระทำ ได้แก่ พฤติกรรมที่ต้องการสร้าง หรือเพิ่ม หรือคงไว้ หรือลดลง และเป็นการกระทำที่สังเกตได้ หรือ พฤติกรรมภายนอก(Overt behavior) เช่น พฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมทุกครั้ง เป็นต้น

3) ผลที่ได้รับจากการกระทำ (Consequence) หมายถึง สิ่งที่ได้รับหลังแสดงพฤติกรรม เช่น หลังจากผู้เรียนทำงานร่วมกับเพื่อน แล้วได้รับคำชมจากผู้สอน ผลที่ได้รับจากการกระทำก็คือ คำชม สกินเนอร์เน้นว่า ผลที่ได้รับจากการกระทำนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เป็นตัวกำหนดแนวโน้มของการเกิด หรือยุติการเกิดของพฤติกรรมในครั้งต่อไป

ประเภทของผลที่ได้รับจากการกระทำ และผลที่เกิดจากการได้รับการเสริมแรง และการลงโทษ มีดังนี้

3.1) ประเภทของผลที่ได้รับจากการกระทำ ผลที่ได้รับจากการกระทำจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือการเสริมแรงและการลงโทษ

3.1.1) การเสริมแรง หากพฤติกรรมใดกระทำไปแล้วได้รับผลที่ได้รับจากการกระทำหนึ่ง ต่อมาพฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มจะเกิดบ่อยครั้งขึ้น เรียกผลที่ได้รับจากการกระทำนั้นว่า การเสริมแรง (Reinforcement) และเรียกสิ่งใดที่ให้นั้นว่า ตัวเสริมแรง (Reinforcer) แนวทางที่จะรู้ว่า อะไรเป็นตัวเสริมแรง ทำได้โดยการทดลองโดยตรง ด้วยการสังเกตความถี่ของการเกิดพฤติกรรมนั้นไว้ก่อน แล้วจึงให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งหลังจากผู้เรียนแสดงพฤติกรรมนั้นแล้ว ต่อมาจึงสังเกตความถี่ของการเกิดพฤติกรรมนั้นอีก หากพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้งขึ้น กล่าวได้ว่าสิ่งนั้นเป็นตัวเสริมแรง เช่น พฤติกรรมที่ผู้สอนสนใจคือการตอบคำถามของเด็กชายสมศักดิ์ พบว่าในหนึ่งชั่วโมง เขาตอบคำถามผู้สอนเพียง 3 ครั้ง จากการถาม 10 ครั้ง ต่อมาเมื่อเด็กชายสมศักดิ์ตอบคำถามผู้สอนครั้งใด ผู้สอนจะให้ 1 คะแนนทุกครั้ง ต่อมาพบว่าเด็กชายสมศักดิ์ตอบคำถามผู้สอนเพิ่มขึ้นจาก 3 ครั้งเป็น 7 ครั้ง ในหนึ่งชั่วโมง เรากล่าวสรุปได้ว่าคะแนนเป็นตัวเสริมแรงของเด็กชายสมศักดิ์

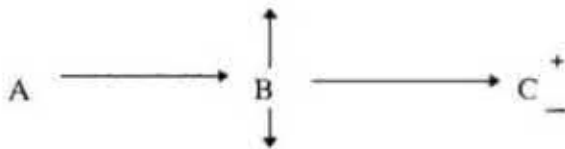
ประเภทของตัวเสริมแรง ตัวเสริมแรงจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) ตัวเสริมแรงที่ไม่มีเงื่อนไข (Unconditioned Reinforcer) หมายถึงตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติในการเสริมแรงโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่สนองความต้องการทางชีวภาพของบุคคลโดยตรง เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ความร้อน ความเจ็บปวด แสงสว่าง เป็นต้น
- 2) ตัวเสริมแรงที่มีเงื่อนไข (Conditioned Reinforcer) หมายถึงตัวเสริมแรงที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ โดยนำสิ่งนั้นไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงอยู่แล้ว จนทำให้สิ่งนั้นกลายเป็นตัวเสริมแรง เช่น คำชม โดยเนื้อแท้ของคำชมไม่มีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรง แต่เมื่อนำคำชมไป ควบคู่กับการให้คะแนน ต่อมาคำชมจะมีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรง

3.1.2) การลงโทษ หากกระทำพฤติกรรมหนึ่ง แล้วได้รับผลที่ได้รับจากการกระทำอย่างหนึ่ง ต่อมาในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันนั้น พฤติกรรมนั้นลดความถี่ในการเกิดลง ผลที่ได้รับจากการกระทำนั้นๆเรียกว่า การลงโทษ(Punishment) เช่น ผู้เรียนพูดคำหยาบ แล้วถูกผู้สอนตบ ต่อมาผู้เรียนไม่พูดคำหยาบอีกเลย กรณีนี้การตบเป็นการลงโทษ ดังนั้นการพิจารณาว่าอะไรคือการลงโทษ ให้ดูที่พฤติกรรม หากพฤติกรรมลด หรือความถี่ในการเกิดพฤติกรรมลดลง กล่าวได้ว่า สิ่งที่ทำให้หลังการแสดงพฤติกรรมนั้นเรียกว่า การลงโทษ

3.2) ผลของการเสริมแรงและการลงโทษ ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงเดิม หากพฤติกรรมใดได้รับการเสริมแรง พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มจะเกิดบ่อยครั้งขึ้น และพฤติกรรมใดได้รับการลงโทษ พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มจะระงับ และหดหายไป

เมื่อพิจารณาตัวแปรทั้ง 3 ประการแล้ว สิ่งเร้าแสดงความแตกต่าง พฤติกรรม และผลที่ได้รับจากการกระทำ เราอาจเขียนความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 3 ได้ดังนี้

A แทน สิ่งเร้าใด ๆ ที่เกิดก่อนพฤติกรรม (Antecedent)

B แทน การตอบสนอง หรือพฤติกรรม (Behavior)

C แทน ผลที่ได้รับจากการกระทำทั้งการเสริมแรง และการลงโทษ

(Consequence)

C^+ หมายถึงการเสริมแรง

C^- หมายถึงการลงโทษ

จากภาพ B หรือพฤติกรรมถูกควบคุมด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นก่อน คือสิ่งเร้าแสดงความแตกต่าง ซึ่งสิ่งเร้านี้จะทำหน้าที่แนะว่าจะต้องทำอะไร เมื่อไร และเมื่อกระทำพฤติกรรมนั้นแล้วได้ผลที่ได้รับจากการกระทำประเภทการเสริมแรง ก็จะทำให้พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มจะเกิดเพิ่มขึ้นในอนาคต ในทางตรงข้ามหากทำแล้วได้รับการลงโทษ พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มจะถูกระงับและหดหายไป

(2) การประยุกต์ทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

ทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำ นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ได้อย่างน้อย 2 แนวทาง คือ 1) การควบคุมพฤติกรรมด้วยสิ่งเร้า และ 2) การควบคุมพฤติกรรมด้วยผลที่ได้รับจากการกระทำ

1) การควบคุมพฤติกรรมด้วยสิ่งเร้า (Stimulus Control) สิ่งเร้าในที่นี้คือ สิ่งที่เกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม หรือ A (Antecedent) สิ่งเร้าจะจำแนกให้ผู้เรียนรู้ว่า จะต้องทำอะไร เมื่อไร ดังนั้น เทคนิคการชี้แนะ(Prompting) ที่บอกให้ผู้เรียนรู้ว่า จะต้องทำอะไร เราอาจชี้แนะด้วย คำพูด ภาษาเขียน หรือท่าทางสัญญาณต่างๆ เช่น ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนนั่งที่แล้วฟังผู้สอน ตำรวจจราจรใช้สัญญาณไฟสีแดง เพื่อให้หนักขยับรถยนต์ รู้ว่า จะต้องหยุดรถยนต์ จากตัวอย่าง ผู้สอนบอก ไฟแดง เป็นสิ่งเร้า

2) การควบคุมพฤติกรรมด้วยผลที่ได้รับจากการกระทำ อาจจำแนกพฤติกรรมเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 การสร้าง การเพิ่ม และการคงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กลุ่มที่ 2 การลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

กลุ่มที่ 1 การสร้าง การเพิ่ม การคงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

พฤติกรรมกลุ่มนี้สามารถสร้าง เพิ่ม คงพฤติกรรมได้ด้วยการเสริมแรง เช่น การให้สิ่งเสพได้ เช่นอาหาร

การเสริมแรงทางสังคม ได้แก่การชม การแตะตัว

การให้เล่นกิจกรรมที่ชอบ เช่น เล่นกีฬา เล่นเกมคอมพิวเตอร์

การให้ดาวหรือเรียกว่า เบี้ยอรอดกร ซึ่งสามารถนำไปแลกสิ่งของต่างๆได้

การให้ข้อมูลย้อนกลับ(Information Feedback)

กลุ่มที่ 2 การลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เราสามารถลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ด้วยการลงโทษ เช่น

การใช้เวลานอก(Time Out) คือการนำบุคคลนั้นออกจากสภาพการณ์ที่ได้รับการเสริมแรงทางบวก เช่นให้ออกนอกห้องเรียนขณะผู้สอนสอน

การปรับสินไหม (Response Cost) คือ การยึดสิ่งที่คุณคนนั้นชอบ เช่นปรับเงินเมื่อทำผิด ถูกยึดใบขับขี่รถยนต์ เมื่อทำผิดกฎจราจร

การหยุดยั้ง (Extinction) คือ การหยุดการให้การเสริมแรงทางบวกกับพฤติกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรงทางบวก เป็นต้น

3.2 รูปแบบและขั้นตอนการสอน

รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขการกระทำมี 8 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 สังเกตพฤติกรรมพื้นฐาน

- ขั้นที่ 3 การหาตัวเสริมแรงทางบวก
- ขั้นที่ 4 เลือกวิธีการปรับพฤติกรรม
- ขั้นที่ 5 การบอกพฤติกรรมเป้าหมาย และเงื่อนไขการได้ตัวเสริมแรงกับผู้เรียน
จนเข้าใจตรงกัน
- ขั้นที่ 6 ดำเนินการให้ตัวเสริมแรงตามเงื่อนไขที่กำหนดในข้อที่ 4
- ขั้นที่ 7 ประเมินผลการเปลี่ยนของพฤติกรรม
- ขั้นที่ 8 ถอดโปรแกรมการปรับพฤติกรรม

4. รูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงาน

4.1 หลักการและแนวคิดของรูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัย

จุดมุ่งหมายสำคัญของรูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยคือ การพัฒนาให้นักเรียนมีลักษณะนิสัยที่ดีหรือที่พึงประสงค์ ได้ด้วยการควบคุมตนเอง ซึ่งหลักการพัฒนานี้(กรมวิชาการ 2529) อาศัยแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยาที่สำคัญ 3 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการหาค่านิยมให้กระจ่าง(Theory of Values Clarification ; VC.) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม(Theory of Social Learning ; SL.) และทฤษฎีการปรับพฤติกรรม(Behavior Modification Theory ; BM.) นำมาประยุกต์ร่วมกันโดยยึดแนวคิดที่ว่า “พฤติกรรมของบุคคล ถูกควบคุมโดยเงื่อนไขหรือสถานการณ์และผลกรรมที่ได้รับ” เป็นหลักในการจัดวางเงื่อนไขหรือสถานการณ์ (A) และผลกรรมที่ได้รับ (C) ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (B) ไปในทางที่พึงประสงค์ ซึ่งหลักการโดยรวมของรูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัย มีดังนี้

1. การสร้างความตระหนัก ขั้นนี้อาศัยแนวคิดจากทฤษฎี VC. ที่ให้นักเรียนคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ว่าพฤติกรรมใดควรทำ พฤติกรรมใดไม่ควรทำ เพราะเหตุใด แล้วกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของตนด้วยตัวเอง

2. การให้ตัวแบบ ขั้นนี้ประยุกต์มาจากทฤษฎี SL. โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนจำแนกได้ว่าพฤติกรรมใดควรทำ พฤติกรรมใดไม่ควรทำโดยการสังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบ และให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม และเกิดความเชื่อในความสัมพันธ์นั้น

3. การปรับพฤติกรรม ขั้นนี้ประยุกต์มาจากทฤษฎี BM. โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมด้วยประสบการณ์ตรง

4. การควบคุมตนเอง ขั้นนี้อาศัยแนวคิดมาจากทฤษฎี BM. โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนเรียนรู้การประเมินตนเอง ด้วยการตั้งพฤติกรรมเป้าหมายของตน บันทึกพฤติกรรมของตน และเสริมแรงตนเอง

4.2 รูปแบบและขั้นตอนการสอน

รูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงาน แบ่งช่วงของการพัฒนาเป็น 2 ระยะคือ ระยะแรก ครูจัดประสบการณ์ควบคู่นักเรียนและ ระยะหลัง ครูให้นักเรียนควบคุมตนเอง ซึ่งในแต่ละระยะนี้ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ระยะแรก ครูจะจัดประสบการณ์การควบคุมตนเองให้นักเรียนก่อน ซึ่งรูปแบบของการจัดประสบการณ์นี้ จะประกอบด้วย กิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก โดยครูใช้กิจกรรมและคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนถูกคิด ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ดังนี้

- 1) นักเรียนทำกิจกรรมสร้างความตระหนัก ซึ่งอาจเป็น เกม เพลง นิทาน ละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ
- 2) นักเรียนแสดงความคิดเห็นและตอบคำถามเป็นรายบุคคล
- 3) นักเรียนแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่
- 4) นักเรียนร่วมกันกำหนดข้อตกลงหรือพฤติกรรมที่ควรกระทำ
- 5) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปข้อตกลงและวางแผนของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของชั้นเรียนร่วมกัน

ขั้นที่ 2 การให้ตัวแบบ ขั้นนี้ครูให้ตัวแบบ 3 ประเภทคือ ตัวแบบจริง ตัวแบบสัญลักษณ์ และตัวแบบคำบอกเล่าหรือคำชี้แนะ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ดังนี้

- 1) นักเรียนสังเกตตัวแบบ
- 2) ครูชี้แนะให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมที่ได้รับของตัวแบบ

3) ครูให้การเสริมแรงตัวแบบทันทีที่แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อให้
นักเรียนอยากลอกเลียนแบบยิ่งขึ้น

4) ครูให้การเสริมแรงทันที เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมเลียนแบบตัวแบบ

ขั้นที่ 3 การปรับพฤติกรรม ขั้นนี้นักเรียนจะเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง
พฤติกรรมกับผลกรรมด้วยประสบการณ์ตรง โดยครูจะเป็นผู้ให้การเสริมแรงทันทีทุกครั้ง
ที่นักเรียนทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ดังนี้

- 1) ครูกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการเสริมสร้างให้ชัดเจนเป็นพฤติกรรมที่สามารถ
สังเกตได้ วัดได้
- 2) ครูกำหนดผลกรรม(ตัวเสริมแรง) ที่เหมาะสมกับนักเรียนและครูสามารถให้ได้
ซึ่งอาจจะเป็น คำชมเชย ดาว เบี้ยอรอดกร คะแนน เวลาพิเศษ ฯลฯ
- 3) ครูวางแผนให้การให้ผลกรรมอย่างเป็นระบบและแจ้งให้ นักเรียนทราบร่วมกัน
- 4) ครูให้การเสริมแรงหรือผลกรรมที่กำหนดทันทีเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่
พึงประสงค์ตามข้อตกลง
- 5) ครูระงับการเสริมแรงโดยการค่อย ๆ ถอนการควบคุมพฤติกรรมออกเมื่อ
นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์คงเส้นคงวา

ระยะที่ 2 ครูให้นักเรียนควบคุมตนเอง โดยการค่อย ๆ ถอนการควบคุม
พฤติกรรมออกและในขณะเดียวกันก็ปล่อยให้ให้นักเรียนค่อย ๆ ควบคุมตนเองมากยิ่งขึ้น จนใน
ที่สุดนักเรียนสามารถควบคุมตนเองได้ รูปแบบที่ใช้ในระยะนี้ เรียกว่า การควบคุมตนเอง
เป็นกิจกรรมขั้นที่ 4 ดังนี้

ขั้นที่ 4 การควบคุมตนเอง ขั้นนี้นักเรียนจะตั้งพฤติกรรมเป้าหมายของตน บันทึก
พฤติกรรมของตน และเสริมแรงตนเอง ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ดังนี้

- 1) นักเรียนกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของนักเรียนเองให้เป็นมาตรฐาน
พฤติกรรม
- 2) นักเรียนบันทึกพฤติกรรมของตน
- 3) นักเรียนเสริมแรงตนเองเมื่อมีพฤติกรรมตามมาตรฐาน
- 4) นักเรียนประเมินตนเอง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิไลวรรณ สันตะโกมล(2521) ศึกษาพบว่าการสอนแบบกระบวนการกลุ่มจะทำให้บรรยากาศการเรียนรู้สนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่ม และปลูกฝังความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และการกล้าแสดงออก

จิตภัทร์ อุปราวิทยานันท์(2523) ได้ศึกษาพบว่า การเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มในวิชาภาษาไทย จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การรู้จักแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยวิถีทางประชาธิปไตย

เดชา พุ่มพันธ์(2525) ศึกษาพบว่า ผลการสอนแบบกระบวนการกลุ่มมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความภาคภูมิใจในตนเองและทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ดีกว่าการสอนแบบบรรยาย และการสอนแบบกระบวนการกลุ่มยังฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักร่วมมือช่วยเหลือกัน และมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันในระหว่างสมาชิกกลุ่มอีกด้วย

กรมวิชาการ(2525) ได้ทำการศึกษาโครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนจริยธรรม โดยนำกระบวนการปรับพฤติกรรมตามแนวทฤษฎีเงื่อนไขการกระทำไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย พฤติกรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

- 1.1 ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ไม่ลอกการบ้านหรืองานที่มอบหมายมาส่ง
- 1.2 ความเมตตากรุณา หมายถึง ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้ยืม อุปกรณ์การเรียน เช่นยางลบ ดินสอ
- 1.3 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ส่งงานที่มอบหมายตรงเวลา
ถามข้อสงสัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียน อาสาสมัครร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนและของโรงเรียน

ขั้นที่ 2 ผู้สอนสังเกตพฤติกรรม และบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน ด้วยการบันทึกความถี่ของการเกิด ทั้ง 3 พฤติกรรมในขั้นที่ 1

- ขั้นที่ 3 ผู้สอนหาตัวเสริมแรงสำหรับผู้เรียน ด้วยการถามผู้เรียน พบว่าผู้เรียนชอบขนม หนังสือ ของเล่น เนื่องจากผู้เรียนชอบตัวเสริมแรงต่างกันดังนั้นผู้สอนจึงใช้เบี้ยอรรถกร เพื่อให้ผู้เรียนนำเบี้ยไปแลกกับสิ่งที่ผู้เรียนต้องการได้ตามต้องการ
- ขั้นที่ 4 เลือกวิธีการปรับพฤติกรรม โดยผู้สอนเลือกการเสริมแรงทางบวก ด้วยการ ให้เบี้ยอรรถกร และการลงโทษด้วยการเรียกเบี้ยอรรถกรคืน
- ขั้นที่ 5 บอกพฤติกรรมเป้าหมายกับผู้เรียน โดยผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันอภิปรายประโยชน์ของความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียรและในที่สุดได้ตกลงกันเป็นระเบียบในชั้นเรียน ประกอบด้วยพฤติกรรม
1. ไม่ลอกการบ้านหรืองานที่มอบหมายมาส่ง
 2. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้ยืมอุปกรณ์การเรียน เช่นยางลบดินสอ
 3. ส่งงานที่มอบหมายตรงเวลา
 4. ถามข้อสงสัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียน
 5. อาสาสมัครร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนและของโรงเรียน
- ผู้เรียนได้ร่วมกันยอมรับระเบียบของชั้นเรียนนี้จากนั้นผู้สอนได้วางเงื่อนไขกับผู้เรียนว่าถ้าผู้เรียนทำข้อตกลงนี้ ผู้สอนจะให้เบี้ยอรรถกรเพื่อนำไปแลกสิ่งของตามที่ต้องการได้ หากผู้เรียนทำผิดข้อตกลงผู้สอนจะริบเบี้ยจำนวนเบี้ยตามข้อตกลง และหากผู้เรียนคนใดไม่ละเมิดกฎเลย จะได้รับยกย่องว่าเป็นเด็กดีเด่นประจำวัน จะได้รับการติดชื่อไว้หน้าห้องเรียน
- ขั้นที่ 6 การดำเนินการปรับพฤติกรรม ผู้สอนจะสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน หากนักเรียนคนใดทำตามข้อตกลง ผู้สอนจะชมทุกครั้งและให้เบี้ยอรรถกรและริบเบี้ยอรรถกรหากทำผิด และติดชื่อผู้เรียนดีเด่นประจำวันทุกวัน
- ขั้นที่ 7 การประเมินผล ผู้สอนได้เปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมตามที่ได้กำหนดไว้ในเป้าหมายจากข้อมูลการสังเกตในขั้นที่ 2 ระหว่างดำเนินการของโครงการ จากผลการประเมินพบว่า พฤติกรรมจริยธรรมของผู้เรียนเพิ่มขึ้น บรรลุเป้าหมายของโครงการ

ขั้นที่ 8 การถอดโปรแกรม เมื่อดำเนินโครงการครบกำหนด ผู้สอนได้หยุดการให้เบียร์รถ และประกาศชื่อผู้เรียนดีเด่นประจำวัน

กรมวิชาการ (2529) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนที่เสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการตรงต่อเวลา การทำงานสำเร็จด้วยตนเอง และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนนี้ สามารถทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้ง 3 เรื่องทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนสูงขึ้นมาก และมีเจตคติที่ดีต่อลักษณะนิสัยในการทำงานดังกล่าว และกระบวนการของรูปแบบการสอนนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนและบ้าน ในการร่วมมือกันเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน ทำให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องประสานกัน

ทิศนา ขัมมณีและคณะ (2530) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยศึกษาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จาก 5 ภาคภูมิศาสตร์ พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ความเข้าใจ มโนทัศน์ เนื้อหาต้นกระบวนการทำงานกลุ่ม และมีทักษะการทำงานกลุ่มของหัวหน้าและสมาชิกกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการสอน ดังนี้

- 1) ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน
- 2) ขั้นกิจกรรม เป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เกิดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ตามเป้าหมาย
- 3) ขั้นอภิปราย เป็นส่วนที่ผู้เรียนจะได้มีโอกาสนำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นกิจกรรม มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจและอภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางออกไปอีก
- 4) ขั้นสรุป เป็นส่วนที่ครูและผู้เรียนประมวลข้อความรู้ที่ได้จากขั้นกิจกรรมและขั้นอภิปราย และนำมาสรุปหาสาระสำคัญที่จะสามารถนำไปใช้ในอนาคต
- 5) ขั้นประเมินผล เป็นส่วนที่ครูประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการทำงานกลุ่ม ซึ่งครูสามารถใช้วิธีการทดสอบความรู้ความเข้าใจโดยใช้รูปแบบทดสอบประจำกิจกรรมและประเมินผลทักษะการทำงานกลุ่มโดยการสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน

ไชยรัตน์ ปราณี (2531) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความรับผิดชอบต่องานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบซินติเคตกับการสอนตามคู่มือครู พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความรับผิดชอบต่องานของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน ซึ่งการสอนแบบซินติเคตประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย 4-5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 4-6 คน ใช้วิธีการให้เข้ากลุ่มตามความสมัครใจ หรือใช้การนับ 1-5 ผู้ใดนับเลขใดก็ให้รวมอยู่ในกลุ่มนั้น
2. ครูมอบหมายงานชิ้นหนึ่งให้แก่แต่ละกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่มจะทำงานร่วมกัน งานที่ทำแต่ละกลุ่มได้รับนั้นประกอบด้วย

2.1 บัตรคำสั่ง

2.2 กรณีตัวอย่าง และปัญหา 2-4 ปัญหา

2.3 เอกสารอ้างอิงที่ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มอ่านเพื่อศึกษาเป็นแนวทางหาคำตอบตอบปัญหาหรือกรณีตัวอย่าง เอกสารอ้างอิงนี้ต้องมีหลายฉบับและเพียงพอสำหรับสมาชิกเมื่อสมาชิกแต่ละคนรับไปแล้วจะต้องสรุปประเด็นและหาคำตอบออกมาให้ได้

2.4 ครูอาจจะให้รายชื่อหนังสือหรือเอกสารที่นักเรียนสามารถไปศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวาง เพื่อหาคำตอบในหัวข้อที่ให้ไปก็ได้ แต่จะต้องบ่งบอกลงไปให้แน่ชัดว่าเป็นตอนใด หน้าไหนถึงไหนของหนังสือเล่มใด และอาจไปค้นคว้าหาอ่านที่ไหนอีกก็ได้

3. เมื่อผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับปัญหา เอกสารอ้างอิงหรือรายชื่อหนังสือแล้ว สมาชิกของแต่ละกลุ่มจะต้องร่วมกันศึกษาค้นคว้า อภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นและเขียนเป็นรายงานร่วมกันออกมาอย่างน้อยหนึ่งฉบับ

4. ผู้แทนของแต่ละกลุ่มเสนอรายงานต่อครูและเพื่อนร่วมชั้น

5. ครูสรุปรายงานของกลุ่มต่าง ๆ และให้คำแนะนำ

6. ครูบรรยายทั้งชั้น เพื่ออภิปรายปัญหาร่วมกันอีกครั้ง

ชูศักดิ์ สิงห์อุตร(2532) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษากรณีตัวอย่างกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านผู้นำ เลขานุการ และสมาชิก

สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านผู้นำ และเลขานุการสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านสมาชิกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีขั้นตอนการสอนดังนี้

1) ขั้นเตรียม

ครูแนะนำวิธีการศึกษาตัวอย่าง และแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 8 กลุ่ม ๗ ละ 6-7 คน โดยการนับ เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน

2) ขั้นเสนอกรณีตัวอย่าง

ครูใช้กรณีตัวอย่างที่เป็นเอกสาร สไลด์ประกอบเสียง และบทบาทสมมติ ทั้งนี้ในแต่ละบทเรียนจะเลือกใช้สื่อการสอนเพียง 1 อย่างเท่านั้น

3) ขั้นวิเคราะห์

ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมอภิปราย ระดมพลังสมอง รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการณ์ตัวอย่างที่ศึกษา เพื่อตัดสินใจหาแนวทางแก้ปัญหาและสรุปผลการอภิปรายของกลุ่มต่อครูและเพื่อนนักเรียน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการซักถาม ข้อสงสัย

4) ขั้นสรุป

ผู้เรียนทั้งชั้นร่วมกับครูอภิปรายอีกครั้ง เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่าง จากนั้นจึงบันทึกสาระสำคัญบนกระดานเพื่อให้นักเรียนจดบันทึกไว้

5) ขั้นประเมินผล

ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะตอบปัญหาซึ่งครูเป็นผู้กำหนดให้จากกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้ว

กาญจนา มีพลัง (2532) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเองของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบเรียนเป็นทีมกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีวินัยในตนเองหลังจากทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โดยมีขั้นตอนการสอนแบบการเรียนรู้เป็นทีม ตามขั้นตอนการสอนเป็นทีมจากงานวิจัยของ อวยชัย โชคบุญยสิทธิ์ (2525) ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจของนักเรียนโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่จะเรียน

ขั้นที่ 2 แจกจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นขั้นที่ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนทราบ

ขั้นที่ 3 จัดทีม เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนจัดทีมเพื่อทำกิจกรรมในการเรียนร่วมกัน โดยการจับฉลาก แบ่งเป็น 6 ทีม ๆ ละ 6 คน พร้อมทั้งครูอธิบายบทบาทและหน้าที่ในการเรียนเป็นทีมให้นักเรียนทราบว่า นักเรียนจะต้องเลือกหัวหน้าทีมและเลขานุการของทีมขึ้นมา ในการแก้ปัญหาที่ครูกำหนดให้ นั้น นักเรียนจะต้องใช้กระบวนการกลุ่มโดยทุกคนต้องร่วมมือกัน นักเรียนที่เก่งก็ต้องช่วยเหลือนักเรียนที่อ่อน

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ เป็นขั้นที่ครูให้ความรู้แก่นักเรียนโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ในการเสนอบทเรียนใหม่ เช่น เอกสาร ตำรา รูปภาพ สไลด์ ฯลฯ

ขั้นที่ 5 ปฏิบัติกิจกรรม เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนในแต่ละทีม ร่วมมือกันกระทำกิจกรรมหลังจากที่ได้รับความรู้จากบทเรียนใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของครู เช่น แข่งขันตอบคำถาม อภิปรายหาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดของทีม สร้างแผนภูมิ ฯลฯ

ขั้นที่ 6 สรุปและประเมินผล เป็นขั้นที่ครูสรุป และตัดสินการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละทีมเพื่อหาทีมที่ชนะเลิศในการกระทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง

จารุวรรณ เพ็ญสุข (2533) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีสอนแบบการเรียนรู้เป็นทีมที่จัดกิจกรรมด้วยวิธีการใช้กรณีตัวอย่างกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีมนุษยสัมพันธ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยใช้ขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการใช้กรณีตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดและหลักการจัดกิจกรรมการสอน ตามขั้นตอนการเรียนรู้เป็นทีมจากงานวิจัยของอวยชัย โชคบุญยสิทธิ์ เช่นกัน

ปิยาภรณ์ รัตนกรกุล (2536) ได้ศึกษาผลของการเรียน แบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่มสัมฤทธิ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถม

ศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกำแพงแสน สำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 130 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์ตามวิธีเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่มสัมพันธ์ทั้งระดับ ความสามารถทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีบทบาทการให้ความร่วมมือในการทำงาน กลุ่มอยู่ในระดับปฏิบัติมาก โดยที่นักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูงมีบทบาทการให้ ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มระดับปฏิบัติมากด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม ส่วน นักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนปานกลางและต่ำมีบทบาทการให้ความร่วมมือในการ ทำงานกลุ่มระดับปฏิบัติมากด้านการยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

สุนันท์ กิตตินรพันธ์ (2536) ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความ สามารถในการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยศึกษาจากนักเรียนที่มี คะแนนความสามารถในการทำงานกลุ่มต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 พบว่า นักเรียนมีความ สามารถในการทำงานกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขั้นตอนในการ แสดงบทบาทสมมติ ดังนี้

1. ขั้นนำ ครูกำหนดขอบเขตและสถานการณ์สมมติที่ง่ายและชัดเจน แจ้งให้ นักเรียนทราบ ใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที
2. ขั้นแสดง ครูให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ จัดฉาก เตรียมผู้สังเกต การณ์เริ่มแสดงและหยุดการแสดง ใช้เวลาประมาณ 10-20 นาที
3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล ครูให้นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิด เห็นโดยเน้นเหตุผลและความรู้สึกโดยตรงไปตรงมา ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที
4. ขั้นแสดงเพิ่มเติม ผู้แสดงแสดงเพิ่มเติม ตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม ใช้ เวลาประมาณ 5-10 นาที
5. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และช่วยกันสรุป ครูสรุปเพิ่มเติม 5-10 นาที

อนุสรณ์ สุชาตินันท์ (2536) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยการเรียนแบบ ร่วมมือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทพลิลิต เขตบางกะปิ

กรุงเทพมหานคร จำนวน 84 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

กิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ชำนาญ
- 2) ชำนาญจุดประสงค์
- 3) ชำนาญ
 - 3.1 นักเรียนจัดกลุ่มและกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจน
 - 3.2 ครูเสนอหัวเรื่องที่จะศึกษาหลาย ๆ หัวข้อและเตรียมเอกสารที่จะให้นักเรียนใช้ในการศึกษาค้นคว้า
 - 3.3 นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกเรื่องที่จะศึกษาจากหัวเรื่องที่ครูเสนอ
 - 3.4 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกับสมาชิกในกลุ่มกำหนดหัวข้อย่อย ครูตรวจสอบหัวข้อย่อยของแต่ละกลุ่ม นักเรียนแบ่งหัวข้อย่อยกันไปศึกษา และนำมารายงานภายในกลุ่ม
 - 3.5 กลุ่มวางแผนร่วมกันเพื่อเตรียมรายงาน โดยครูให้คำปรึกษา
 - 3.6 ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานและให้เพื่อนในชั้นร่วมอภิปรายซักถามจนจบการรายงาน
- 4) ชำนาญ ครูทำการสรุปบทเรียนที่นักเรียนได้ศึกษาไปทั้งหมด
- 5) ชำนาญและประเมินผล

ยุพิน โพธิรัตน์ (2537) ศึกษาเรื่องผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพที่มีต่อความร่วมมือในการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่านักเรียนมีความร่วมมือในการทำงานกลุ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผนแก้ปัญหา ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา หาวิธีการแก้ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาโดยทำตารางแผนปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือแก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ในตารางแผนปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจสอบและประเมินผลในแต่ละขั้นตอน และเมื่อเสร็จสิ้นทุกขั้นตอน เพื่อดูว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงแก้ไขภายหลังตรวจสอบและประเมินผลไม่ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ สมาชิกจะช่วยกันระดมสมอง แล้วหามาตรฐานการทำงานต่อไป

กนกพร แสงสว่าง (2541) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานร่วมกัน ที่สอนโดยการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิกซอร์ กับการสอนตามปกติ ในรายวิชา ส.305 โลกของเรา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิกซอร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิกซอร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) หลังจากนักเรียนได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิกซอร์และ นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการทำงานร่วมกันสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน โดยการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคจิกซอร์
2. สอนหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการสอน
3. จัดกลุ่มผู้เรียน มอบหมายงาน
4. ผู้เรียนเรียนรู้การทำงานร่วมกัน โดยต้องใช้ทักษะการทำงานร่วมกันตามที่ครูกำหนด
5. ตรวจสอบผลงานและทดสอบ
6. สรุปผลงาน ผลการทดสอบของกลุ่มและเสริมแรง
7. สรุปบทเรียน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนมากที่ได้แสดงให้เห็นว่า การสอนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการช่วยให้นักเรียนมีบุคลิกภาพด้านจริยธรรมและค่านิยมที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนสูง มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีทัศนคติและบุคลิกภาพความเป็นประชาธิปไตยที่ดี (อ้างใน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน 2540) จากผลงานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้นประกอบกับการศึกษาของนักการศึกษาหลายคน ได้

บทที่ 3

หลักการพัฒนาศักยภาพ “การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”

จากแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการที่มีเป้าหมายให้นักเรียนทุกระดับสามารถทำงานเป็นทีมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ จึงจำเป็นที่สถานศึกษาทุกระดับต้องปลูกฝังการทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพราะการทำงานในระบบกลุ่มก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่า ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จึงมีความสำคัญต่อการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพอันเป็นความจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

หลักการและแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพ “การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”

การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ควรคำนึงถึงหลักที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

1. การนำศักยภาพของแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

จากคำกล่าวที่ว่า “หลายหัวดีกว่าหัวเดียว” เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นได้ชัดเจนว่าการนำความสามารถหรือศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนมาผสมผสานกัน โดยนำความสามารถของแต่ละคนมาช่วยกันปฏิบัติงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายของการทำงานกลุ่มให้ได้ผลสำเร็จสูงสุด ซึ่งหมายถึงความสำเร็จของทุกคนด้วย

ดังนั้นในการจัดกลุ่มเพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกันจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาใช้ในการปฏิบัติงานกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งยังเป็นการสร้างการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานกลุ่มของนักเรียน จะเริ่มต้นจากการที่นักเรียนเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้/การทำงานในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้/การทำงานด้วยตนเอง และการมีส่วนร่วมของนักเรียนจะเน้นการมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้านทั้ง 3 ด้านดังนี้

- 1) ร่วมใจ(Heart) ได้แก่ การที่นักเรียนมีความรู้สึกตั้งใจ เต็มใจ มุ่งมั่นในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้/การทำงานของกลุ่ม

- 2) ร่วมคิด(Head) ได้แก่ การที่นักเรียนมีแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้/การทำงานของกลุ่ม มีการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และสรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3) ร่วมมือ(Hand) ได้แก่ การที่นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง หรือมีการอภิปราย การแสดงความคิดเห็นของตนเองให้สมาชิกในกลุ่มได้รับรู้

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น มีผู้นำกลุ่ม เลขากลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งบทบาทต่างๆ เหล่านี้ควรให้นักเรียนสลับบทบาทกัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะต่างๆ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งฝึกฝนทักษะการทำงานกลุ่มอื่นๆ อันได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม การวางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การตัดสินใจ การร่วมมือกันปฏิบัติงานและการประเมินผล ซึ่งทักษะต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

3. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

บรรยากาศในการทำงานกลุ่มนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้การทำงานในกลุ่มบรรลุเป้าหมาย และสมาชิกกลุ่มมีความพอใจ มีความสุขในการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้นสมาชิกกลุ่มทุกคนจะต้องช่วยกันสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน อันได้แก่ การมีเจตคติทางบวกต่อเพื่อนในกลุ่มและต่องานของกลุ่ม มีทักษะในการสื่อสาร มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจกัน มีน้ำใจต่อกัน เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้อภัยกัน ซึ่งทักษะทางสังคมเหล่านี้จะสามารถ“ร่วมใจ”ในระหว่างสมาชิกอันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การ “ร่วมคิด” และ “ร่วมมือ” เพื่อช่วยให้งานบรรลุเป้าหมายของกลุ่มด้วยความพอใจในผลงานของกลุ่ม มีความสุขในขณะปฏิบัติงาน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ “การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ หมายถึงแนวปฏิบัติที่นำไปสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากหลักการดังกล่าว ครูจึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบ “ร่วมสร้าง” โดยคำนึงถึงขั้นตอนการพัฒนาที่สำคัญ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้าง “เจตคติทางบวก” ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นที่ 2 สร้าง “ศักยภาพของแต่ละคน” เพื่อนำมาใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นที่ 3 สร้าง “สถานการณ์การมีส่วนร่วม 3 ด้าน” ในกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นที่ 4 สร้าง “ปฏิสัมพันธ์ที่ดี” กับเพื่อนร่วมงานในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นที่ 1 สร้าง “เจตคติทางบวก” ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

นักจิตวิทยาสังคมเชื่อกันว่าเจตคติเป็นสาเหตุของพฤติกรรมและเจตคติของบุคคลนั้นจะเกิดจากการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดเองตามธรรมชาติ เช่น การที่นักเรียนจะชอบหรือไม่ชอบการเรียนวิชาใดวิชานั้นๆ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งอาจเกิดจากนักเรียนได้รับประสบการณ์ทางบวก หรือทางลบในการเรียนวิชานั้นๆ หากนักเรียนได้รับประสบการณ์ทางบวกเป็นอย่างมากนักเรียนก็จะชอบวิชานั้น แต่ถ้าหากนักเรียนได้รับประสบการณ์ในทางลบนักเรียนก็จะไม่ชอบวิชานั้น เป็นต้น นอกจากนี้พฤติกรรมการสอนของครูทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีส่วนที่ทำให้นักเรียนชอบหรือไม่ชอบวิชานั้นๆ ได้เช่นกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว การสอนของครูเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้แก่ นักเรียน จึงมีความสำคัญต่อการสร้างเจตคติทางบวกต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ นักเรียน พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศของความรัก ความผูกพันระหว่างสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าของการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นที่ 2 สร้าง “ศักยภาพของแต่ละคน” เพื่อนำมาใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคลทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับผู้อื่นได้เต็มตามศักยภาพหรือความสามารถของแต่ละบุคคล ครูควรจะต้องเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) สร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของงาน

2) กำหนดมาตรฐาน ระเบียบ และกฎเกณฑ์ของกลุ่ม รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจน

- 3) สร้างการยอมรับในความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ทุกคนนำความสามารถของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานร่วมกันได้มากที่สุด

ขั้นที่ 3 สร้าง “สถานการณ์การมีส่วนร่วม 3 ด้าน” ในกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การจัดสถานการณ์ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ครูควรยึดหลักสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมสร้าง โดยการจัดกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันทำงานที่ได้รับมอบหมายภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกัน ดังนั้นครูจึงควรสร้างสถานการณ์การเรียนการสอนโดยยึดหลักสำคัญดังนี้

- 1) สร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียนเกิดความรู้สึก “ร่วมใจ” ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยช่วยสร้างความรู้สึกที่ดีต่อสมาชิกในกลุ่มและสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน เช่น อาจกำหนดการให้รางวัลแก่ผลงานของกลุ่มในรูปแบบต่างๆ การสร้างกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความไว้วางใจกัน มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น
- 2) สร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียน “ร่วมคิด” โดยอาจร่วมมือกันในการวางแผนการปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นในขณะปฏิบัติงาน โดยการมอบหมายงานให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำงาน และก่อนที่จะปฏิบัติงานนักเรียนทุกคนในกลุ่มต้องช่วยกันวางแผนงาน จัดลำดับ หรือจัดระบบการทำงานของกลุ่ม และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน รวมทั้งมีการประเมินผลงานของกลุ่มว่ามีข้อดีหรือข้อบกพร่องที่ตรงไหน อย่างไร เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานกลุ่มในครั้งต่อไป
- 3) สร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียน “ร่วมมือ” โดยการช่วยกันปฏิบัติงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิด ประสพการณ์ รวมทั้งนำความสามารถพิเศษเฉพาะตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของกลุ่มอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยให้งานของกลุ่มมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ขั้นที่ 4 สร้าง “ปฏิสัมพันธ์ที่ดี” กับเพื่อนร่วมงานในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นนั้นสมาชิกทุกคนควรมีทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานร่วมกัน เช่น ทักษะการสื่อสาร การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดการกับความขัดแย้ง และการตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

จากขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพ ทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานได้ตามความสามารถของตน ทั้งยังช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีผลงานที่มีประสิทธิภาพและสมาชิกในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน และสามารถเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

การสอนในรูปแบบ “ร่วมสร้าง” ประกอบด้วยมิติที่สำคัญ 3 ด้านคือ

- 1) การบูรณาการ 2) พฤติกรรมของครู และ 3) พฤติกรรมของนักเรียน

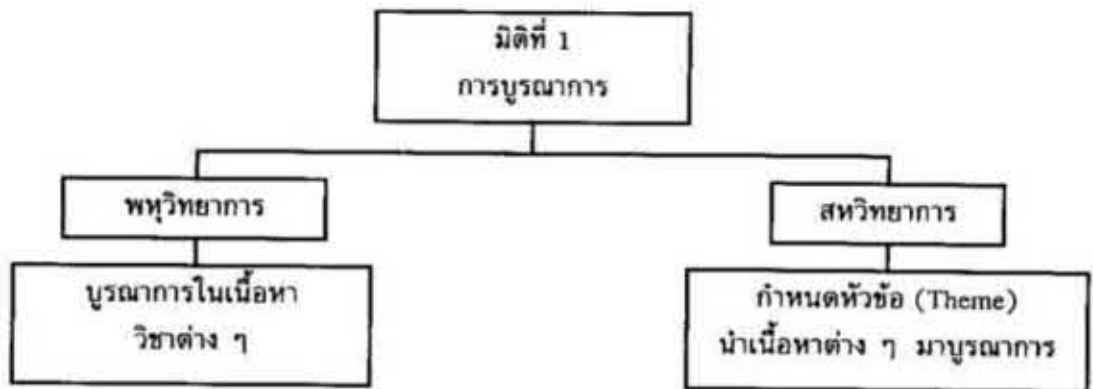
มิติการสอนในรูปแบบ “ร่วมสร้าง”

มิติที่ 1 การบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ “ร่วมสร้าง” สามารถนำไปบูรณาการในการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ 2 แบบ คือ การสอนแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) และแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary)

การสอนแบบพหุวิทยาการ หมายถึง การนำทักษะที่ต้องการจะพัฒนาไปบูรณาการในวิชาต่าง ๆ โดยเน้นเนื้อหารายวิชาหลัก (Disciplinary – First Approach)

การสอนแบบสหวิทยาการ หมายถึง การสร้างประเด็นหลักหรือหัวเรื่องหลัก (Theme) แล้วนำความรู้จากวิชาต่าง ๆ ให้มาสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น หรือในบางครั้งอาจเรียกว่า สหวิทยาการแบบมีหัวข้อ หรือการบูรณาการที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลัก (Application – First Approach)

มิติที่ 2 พฤติกรรมของครู การจัดการสอนแบบ “ร่วมสร้าง” นี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นครูจึงมีพฤติกรรมที่สำคัญดังนี้

- 1) วางแผนการสอนระดับบทเรียนให้ละเอียด ชัดเจน ทุกขั้นตอน
- 2) เตรียมการจัดการเรียนการสอนให้พร้อมทุกด้าน เช่น สื่อการสอน สถานที่ วิธีการ จัดกลุ่ม จำนวนนักเรียนในแต่ละกลุ่ม และเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ เป็นต้น
- 3) ขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรเป็นผู้ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น เปิดโอกาสและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงทุกคน รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและเอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เป็นต้น
- 4) สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทุกคนในขณะปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 5) นำอภิปราย โดยการตั้งคำถามหรือกำหนดประเด็นคำถาม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้ ทั้งในด้านเนื้อหาวิชา และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขณะเดียวกันครูควรให้กำลังใจ และให้แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่เหมาะสม ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นของนักเรียน
- 6) ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นจะเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้นครูควรกระตุ้นให้นักเรียนมีแนวทางในการนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนเอง ในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

- 7) กำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งมีทักษะบางเรื่องสามารถประเมินผลได้ทันที ทั้งในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม และเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม แต่ในบางเรื่องครูอาจต้องติดตามผลเป็นระยะๆ ดังนั้นครูจึงควรกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ชัดเจน

ในการติดตามและประเมินผลขณะปฏิบัติกิจกรรมในช่วงเวลาของการเรียนการสอนนั้นครูอาจใช้วิธีการอภิปรายร่วมกัน หรือให้นักเรียนแต่ละคนประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ผลงานของกลุ่ม หรือครูอาจใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะปฏิบัติงาน เป็นต้น สำหรับการติดตามและประเมินผลหลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้วครูอาจจะกระทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในชีวิตประจำวัน หรือการสัมภาษณ์เพื่อน ผู้ร่วมงานของนักเรียน หรือให้นักเรียนเขียนรายงานเกี่ยวกับตนเองในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

มิติที่ 3 พฤติกรรมของนักเรียน การเรียนแบบร่วมสร้าง นักเรียนคือผู้มีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด เนื่องจากต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นพฤติกรรมที่สำคัญของนักเรียน มีดังต่อไปนี้

- 1) สร้างเจตคติทางบวกในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 2) ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการปฏิบัติงานกลุ่ม
- 3) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกลุ่มทุกขั้นตอนเต็มตามศักยภาพของตน
- 4) มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 5) เรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 6) เรียนรู้วิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
- 7) นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการสอนแบบ “ร่วมสร้าง”

หมายเหตุ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูสามารถสลับขั้นตอนทั้ง 4 ได้ตามความเหมาะสม

การนำแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการทำงานร่วมกับผู้อื่นแบบ “ร่วมสร้าง” นี้ครูควรมีการเตรียมการสอนอย่างชัดเจนทุกขั้นตอน จึงจะช่วยให้สามารถดำเนินกิจกรรมหรือมอบหมายงานให้นักเรียนร่วมกันทำงานได้อย่างเหมาะสมพร้อมทั้งสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างราบรื่น ในการจัดการเรียนการสอนในชั่วโมงเรียนนั้น ครูควรดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

ขั้นนำ ในขั้นนี้ครูควรสร้างเจตคติทางบวกต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยชี้ให้เห็นความสำคัญ ประโยชน์หรือคุณค่าของการร่วมมือกัน พร้อมทั้งช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน

ขั้นกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยการส่งเสริมให้นักเรียนลงมือทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามที่ครูได้วางแผนไว้ เพื่อให้ นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับเนื้อหา และการเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งครูอาจดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น

- แบ่งกลุ่มย่อยด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการเรียนรู้แต่ละครั้งเช่น แบ่งกลุ่มตามความสนใจ แบ่งตามความสามารถของนักเรียน แบ่งโดยวิธีการสุ่ม เป็นต้น
- มอบหมายงาน พร้อมทั้งอธิบายหรือชี้แจงเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ทำ
- อธิบายหรือระบุความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของนักเรียนแต่ละคนในการทำงานกลุ่ม
- อธิบายเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน
- ระบุระยะเวลาในการปฏิบัติงาน
- อธิบายเกณฑ์ในการประเมินผลงานและการให้รางวัล
- สังเกตพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักเรียนทุกคน
- วิเคราะห์พฤติกรรมที่พึงประสงค์/ไม่พึงประสงค์ในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น
- ประสานความคิดเห็นและประสบการณ์ของนักเรียน
- อภิปรายผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน
- สรุปบทเรียนในด้านเนื้อหาวิชา
- สรุปแนวปฏิบัติในการทำงานร่วมกับผู้อื่นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ “ร่วมสร้าง” ครูสามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะคือ

- การประเมินผลในขณะปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งครูอาจใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนในขณะปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ประเมินผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม และการประเมินตนเองของนักเรียนแต่ละคน
- การประเมินผลหลังสิ้นสุดกิจกรรม ครูอาจใช้วิธีการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น หรืออาจใช้วิธีการสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ร่วมงาน หรืออาจให้นักเรียนรายงานผลการประเมินตนเอง

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน

วิชา ชั้น..... กลุ่มที่

พฤติกรรมนักเรียน	มาก	ปานกลาง	น้อย	หมายเหตุ
การทำงานกลุ่ม 1. ประธานกลุ่มคือ..... ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย 2. เลขานุการกลุ่มคือ..... ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย 3. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก 4. การวางแผนและจัดลำดับขั้นตอนการทำงาน 5. การรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 6. การแสดงความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 7. การขัดแย้งภายในกลุ่ม 8. การแบ่งปันอุปกรณ์การทำงาน 9. การให้ความใส่ใจและเต็มใจทำงานกลุ่ม				

พฤติกรรมนักเรียน	มาก	ปานกลาง	น้อย	หมายเหตุ
การเรียนรู้เนื้อหาวิชา 1. สนใจเนื้อหาจากกิจกรรม 2. ร่วมแสดงความคิดเห็นและอภิปรายเนื้อหาสาระ 3. มีการซักถามสิ่งที่ไม่เข้าใจ 4. ตอบคำถามของเพื่อนและครูได้ถูกต้อง 5. สามารถสรุปประเด็นและเนื้อหาสาระของเนื้อหา				

พฤติกรรมโดยสรุปของนักเรียนในกลุ่มในการเรียนครั้งนี้

☐ ดีมาก ☐ ปานกลาง ☐ ต้องปรับปรุงด้าน

ผู้ประเมิน

วันที่ประเมิน/...../.....

แบบประเมินตนเองด้านพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

ชื่อ

กลุ่มที่

วิชา.....

เรื่อง

คำชี้แจง

แบบประเมินตนเองฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานกลุ่ม ในการตอบคำถามของนักเรียนครั้งนี้ไม่มีถูกหรือผิด และไม่มีผลต่อการสอบได้หรือตก ดังนั้นจึงขอความร่วมมือในการตอบตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน โดยการเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อความ	บ่อย	น้อย	ไม่ทำเลย	หมายเหตุ
ผู้นำกลุ่ม 1. ข้าพเจ้ากระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานของกลุ่ม 2. ข้าพเจ้าเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็น 3. ข้าพเจ้าประสานความคิดของสมาชิกให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม 4. ข้าพเจ้าตัดสินใจแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงเสียงส่วนมาก 5. ข้าพเจ้าพยายามแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความสามารถของสมาชิก 6. ข้าพเจ้าให้กำลังใจยกย่องชมเชยผู้ปฏิบัติงาน 7. ข้าพเจ้าพอใจกับผลของการปฏิบัติงานกลุ่ม				

ข้อความ	บ่อย	น้อย	ไม่ทำ เลย	หมายเหตุ
สมาชิกกลุ่ม 8. ข้าพเจ้าปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความกระตือรือร้นในการทำงาน 9. ข้าพเจ้าปฏิบัติงานโดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับสมาชิก 10. ข้าพเจ้าแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในการทำกิจกรรม 11. ข้าพเจ้ารับฟังความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามสมาชิกส่วนใหญ่ 12. ข้าพเจ้าปฏิบัติงานกลุ่มโดยคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่ม 13. ข้าพเจ้าปฏิบัติงานกลุ่มโดยใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ 14. ข้าพเจ้าช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกทุกคนในการปฏิบัติงานกลุ่ม 15. ข้าพเจ้าเตือนให้เพื่อนทำงาน แบ่งและหยิบของให้เพื่อนในการปฏิบัติงาน				

ตัวอย่างแผนการสอน

เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ “ร่วมสร้าง” สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และสามารถนำไปใช้สอนได้ทุกรายวิชานั้นในเอกสารนี้จึงจะเสนอ ตัวอย่างแผนการสอนรวม 2 แผน ดังนี้ 1) แผนการสอนระดับประถมศึกษา และ 2) แผนการสอนระดับมัธยมศึกษา

1) แผนการสอนระดับประถมศึกษา

วิชา	ภาษาไทย	ชั้น	ประถมศึกษาปีที่ 4
เรื่อง	เคล็ดลับของแม่		
หัวข้อย่อย	คำที่มีตัวการันต์	เวลา	3 คาบ

วัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ในเนื้อหาวิชา

- 1) อ่านคำที่มีการันต์ รวม 16 คำได้ถูกต้อง
- 2) อธิบายความหมายของคำที่มีตัวการันต์ได้ถูกต้อง
- 3) เขียนคำที่มีตัวการันต์ได้ถูกต้อง
- 4) แต่งประโยค และเรื่องโดยใช้คำที่มีตัวการันต์ตามที่กำหนดให้ได้ถูกต้อง

2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพด้าน การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

- 1) รับทราบและตระหนักในวัตถุประสงค์ของการทำงานกลุ่ม
- 2) วางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันได้
- 3) ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับได้อย่างเหมาะสม
- 4) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้อื่น
- 5) ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น

เนื้อหาวิชา

คำที่มีการันต์ที่กำหนดในบทเรียนเรื่อง เคล็ดลับของแม่ รวม 16 คำ

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอนของเนื้อหา	ทักษะที่พัฒนา
ขั้นที่ 1 สร้างเจตคติ ทางบวก	ขั้นนำ - ครูทบทวนเนื้อหาบทที่ 2 เรื่อง “เคล็ดลับของแม่” ที่เรียนมาแล้ว โดยเน้นพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง (การรู้จักหน้าที่ของตน การช่วยเหลือกัน การมีน้ำใจ) - ให้นักเรียนอภิปรายผลของการปฏิบัติตน ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น	- ทบทวนความรู้เดิม	- สร้างเจตคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน โดยการให้ตัวแบบ - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอนของเนื้อหา	ทักษะที่พัฒนา
ขั้นที่ 2 สร้างศักยภาพ แต่ละบุคคล	ขั้นกิจกรรม - ครูแจกบัตรคำให้นักเรียนคนละ 1 บัตร - ให้นักเรียนแต่ละคนอ่านบัตรคำในใจ แล้วพลิกดูคำอ่านที่ถูกต้องจากด้าน หลังของบัตรคำพร้อมทั้งอ่านความ หมายของคำนั้น - ครูทบทวนการเขียนประโยคบอกเล่า - ให้นักเรียนเขียนประโยคบอกเล่าจาก คำในบัตรคำที่ได้รับ	- อ่านคำที่มีตัวการันต์ - รู้ความหมายของ คำที่มีตัวการันต์ - แต่งประโยคบอก เล่า โดยใช้คำที่มี ตัวการันต์	- การใช้ความ สามารถของตน
ขั้นที่ 3 สร้าง สถานการณ์ การมีส่วนร่วม	- ให้นักเรียนจับคู่ แล้วนำประโยคที่เขียน ไว้แล้วมาอ่านและอธิบายให้เพื่อนฟัง หลังจากนั้นให้นำประโยคของแต่ละคน มาเขียนเป็นข้อความที่สัมพันธ์กัน - ครูสุ่มให้นักเรียนแต่ละคู่ (ประมาณ 2-3 คู่) อ่านข้อความที่ช่วยกันเขียน นั้นให้เพื่อนในชั้นฟัง - ให้นักเรียนรวมคู่เดิมจาก 2 เป็น 4 แล้วนำข้อความที่ทั้ง 2 คู่ได้เขียนไว้ แล้วมาแต่งให้เป็นเรื่องราวที่สัมพันธ์ กัน - ครูสุ่มให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม (ประมาณ 2-3 กลุ่ม) อ่านเรื่องที่ช่วยกันเขียนนั้น ให้เพื่อนในชั้นฟัง - ให้นักเรียนรวมกลุ่มเพิ่มจาก 4 เป็น 8 แล้วนำเรื่องที่ได้เขียนไว้แล้วมาแต่งให้ เป็นเรื่องราวที่สมบูรณ์ และเขียนลงใน กระดาษแผ่นใหญ่แล้วนำมาติดหน้าชั้น - ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาอ่านให้ เพื่อนฟัง	- ผูกประโยคที่ใช้คำ ที่มีตัวการันต์เป็น เรื่องราวที่สัมพันธ์ กัน - ผูกประโยคที่ใช้คำ ที่มีตัวการันต์เป็น เรื่องราวที่สมบูรณ์	- การทำงานกับผู้อื่น ตั้งแต่ 2 คน ตาม ความพอใจ - การทำงานร่วมกับ ผู้อื่นเป็นกลุ่ม - การประสานความ คิดกับผู้อื่น - การรับฟังความคิด ของสมาชิกกลุ่ม อื่น - การเรียนรู้จาก ประสบการณ์และ การทำงานกับผู้อื่น

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอนของเนื้อหา	ทักษะที่พัฒนา
	- นักเรียนสรุปหลักการอ่าน-เขียนคำที่มีตัวการันต์ และความหมายของคำเหล่านั้น		
ขั้นที่ 4 สร้าง ปฏิสัมพันธ์ ที่ติดต่อเพื่อน ร่วมงาน	- ครูนำอภิปรายโดยการตั้งคำถามต่างๆ เช่น 1) นักเรียนพอใจในผลงานของกลุ่มหรือไม่ เพราะเหตุใด 2) การปฏิบัติตนของเพื่อนในกลุ่มที่ทำให้ให้นักเรียนพอใจมีอย่างไรบ้าง 3) การที่นักเรียนมีเพื่อนมาช่วยกันคิดและแต่งเรื่องมีผลดีอย่างไร 4) การช่วยกันทำงานกับเพื่อนหลายๆ คนมีข้อดีอย่างไร 5) การทำงานกับเพื่อน นักเรียนควรปฏิบัติตนอย่างไร - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปแนวปฏิบัติการทำงานร่วมกับผู้อื่น และแนวทางการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ขั้นประเมินผล - ครูและนักเรียนช่วยกันตรวจประโยคที่แต่ละกลุ่มอ่านและเขียนว่าถูกต้องหรือไม่ พร้อมให้คะแนน - ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติงานในกลุ่ม พฤติกรรมที่สังเกต คือ	- ประเมินผลการเรียนรู้ตามเนื้อหา	- การแสดงความคิดเห็น - การประเมินตนเองและประเมินผลงาน - การเรียนรู้กระบวนการทำงานกลุ่ม - การสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น - การพัฒนาตนด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น - การนำความรู้ไปใช้พัฒนาตนด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น - การประเมินผลการเรียนรู้ตามเนื้อหา - การประเมินพฤติกรรมด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านกระบวนการทำงานกลุ่ม

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอนของเนื้อหา	ทักษะที่พัฒนา
	1) กระบวนการทำงานกลุ่ม ได้แก่ การ รับรู้ในวัตถุประสงค์ของการทำงาน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตนตาม บทบาทหน้าที่ที่ได้รับ การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นร่วมกันกับผู้อื่น 2) ปฏิสัมพันธ์ที่ติดต่อเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการทำ กิจกรรมกลุ่ม การยอมรับในความ สามารถของผู้อื่น และการประสาน สัมพันธภายในกลุ่ม		- การประเมินความ สัมพันธ์กับเพื่อน ร่วมงาน

สื่อการเรียนการสอน

- 1) บัตรคำที่มีตัวการ์นต์ 16 คำ
- 2) แถบประโยคบอกเล่า
- 3) กระดาษแผ่นใหญ่ และปากกาเมจิก

2) แผนการสอนระดับมัธยมศึกษา

วิชา	วิทยาศาสตร์	ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2
เรื่อง	ทรัพยากรในดิน	
หัวข้อย่อย	“กำเนิดและสมบัติทั่วไปของดิน”	เวลา 50 นาที

วัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ในเนื้อหาวิชา

- 1) อธิบายกำเนิดของดินได้
- 2) อธิบายส่วนประกอบของดินโดยทั่วไปได้
- 3) จำแนกดินชั้นบนและชั้นล่างได้
- 4) อธิบายลักษณะความพรุนของดินได้
- 5) อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชได้

2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพด้าน การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

- 1) รับทราบและตระหนักในวัตถุประสงค์ของการทำงานกลุ่ม
- 2) วางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันได้
- 3) ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับได้อย่างเหมาะสม
- 4) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้อื่น
- 5) ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น
- 6) ประสานสัมพันธ์ในกลุ่มได้

เนื้อหาวิชา

1. ดินเป็นวัตถุที่เกิดตามธรรมชาติ โดยการสลายตัวของหินและแร่รวมกับอินทรีย์สารจากการสลายของซากพืชซากสัตว์
2. ส่วนประกอบของดินโดยทั่วไปประกอบด้วย สารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ น้ำและอากาศ
3. ดินชั้นบนมีสารอินทรีย์มากจึงมีสีค่อนข้างดำและเนื้อดินหยาบ ดินชั้นล่างมีสารอินทรีย์น้อยกว่าจึงมีสีอ่อนกว่าและเนื้อดินละเอียดกว่าดินชั้นบน
4. ความพรุนของดิน หมายถึง ส่วนที่เป็นช่องว่างระหว่างเม็ดดิน เป็นที่ให้น้ำและอากาศแทรกเข้าไป
5. พืชแต่ละชนิดต้องการดินที่มีความเป็นกรดและเบสแตกต่างกัน และมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอน ของเนื้อหา	ทักษะ ที่พัฒนา
ขั้นที่ 1 สร้างเจตคติ ทางบวก	ขั้นนำ - ครูให้นักเรียนดูภาพแสดงต้น พืชที่เจริญงอกงามและไม่งอก งาม แล้วให้นักเรียนแต่ละคน อธิบายสาเหตุสำคัญที่ทำให้ ต้นพืชไม่เจริญงอกงาม	- ทบทวนความรู้ เดิม	- ทักษะการสื่อสาร
ขั้นที่ 2 สร้าง ศักยภาพ แต่ละบุคคล	- ให้นักเรียนแต่ละคนระบุว่า ปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตของมนุษย์ มีอะไร บ้างที่เป็นผลจากดินโดยให้นัก เรียนเขียนไว้ในสมุดของตน - ครูสุ่มถามนักเรียนเป็นบางคน และชี้ให้เห็นความสำคัญของ ดิน	- สำรวจความเข้าใจและความรู้ที่ สัมพันธ์กับเนื้อหา ใหม่	- การใช้ความ สามารถของตน - การแสดงความ คิดเห็นของตน
ขั้นที่ 3 สร้าง สถานการณ์ การมีส่วน ร่วม	ขั้นกิจกรรม - ให้นักเรียนสังเกตแผนภาพ แสดง กระบวนการเกิดดินและ สมบัติทั่วไปของดิน - ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่ม ย่อย กลุ่มละ 5-6 คน และชี้ แจงวัตถุประสงค์ บทบาท หน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม โดย ให้แต่ละกลุ่มมีหัวหน้ากลุ่ม เลขากลุ่ม และร่วมกัน อภิปรายการเกิดดิน	- กระบวนการเกิด ดินและสมบัติ ทั่วไปของดิน	- การสังเกต - ทักษะการทำงาน กลุ่มด้านการรับฟัง และแลกเปลี่ยน ความรู้จากสมาชิก ในกลุ่ม

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอน ของเนื้อหา	ทักษะ ที่พัฒนา
	- ครูสุ่มให้ตัวแทนกลุ่มรายงานผลการอภิปราย ประมาณ 2-3 กลุ่ม แล้วให้กลุ่มที่เหลือเพิ่มเติมข้อความรู้ที่ได้ ถ้าได้ข้อความรู้ที่ยังไม่สมบูรณ์ครูเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ - ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันตั้งคำถามพร้อมคำตอบ กลุ่มละ 5 ข้อ และช่วยกันตรวจสอบความถูกต้อง - ครูสุ่มให้ตัวแทนกลุ่มถามคำถามที่กลุ่มได้ตั้งไว้ แล้วให้นักเรียนกลุ่มอื่นตอบ - ให้นักเรียนศึกษากิจกรรม 11.1 เรื่อง ลักษณะของดิน ในหนังสือแบบเรียน ว.204 แล้วอภิปรายภายในกลุ่ม (ครูให้นักเรียนเตรียมดิน จากที่กำหนดไว้ล่วงหน้า) - ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำการทดลองตามกิจกรรม 11.1 พร้อมทั้งบันทึกผลการทดลองและสรุปผลการทดลองลงในสมุด	- ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา - ทดลองเรื่องลักษณะดินชั้นบนและดินชั้นล่าง	- การรับฟัง และแลกเปลี่ยนความรู้จากสมาชิกกลุ่มอื่น - การเรียนรู้ร่วมกันจากสมาชิกในกลุ่ม - การเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น - การเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอน ของเนื้อหา	ทักษะ ที่พัฒนา
	- ให้ แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน รายงานผลการทดลองของกลุ่ม - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลการทดลอง - ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยโดยให้กลุ่มย่อยกลุ่มแรก ศึกษาเรื่อง ความพรุนของดิน ส่วนกลุ่มย่อยที่ 2 ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช ในหนังสือแบบเรียน - ให้ทั้ง 2 กลุ่มย่อย ผลัดกัน ช่วยอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มฟัง ในเนื้อหาที่ตนศึกษามา - ให้นักเรียนทำแบบทดสอบ 5 ข้อ โดยต่างคนต่างทำ แล้วนำคะแนนของทุกคนในกลุ่มมาเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม - ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาสำคัญ เรื่อง กำเนิดและสมบัติทั่วไปของดิน	- ประมวลความรู้ของเนื้อหา - ความพรุนของดิน และปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช - ประเมินผล การเรียนรู้ในเนื้อหา - การสรุปเนื้อหา	- การเรียนรู้ด้วยตนเอง และจากกลุ่ม - การทำงานร่วมกัน - การแลกเปลี่ยนข้อมูล - การแลกเปลี่ยนความรู้จากสมาชิกกลุ่ม - การสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงานกลุ่ม - การประสานความคิดร่วมกัน

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอน ของเนื้อหา	ทักษะ ที่พัฒนา
ขั้นที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ ที่ติดต่อเพื่อน ร่วมงาน	- ครูนำอภิปรายในประเด็นสำคัญดังนี้ 1) ขณะปฏิบัติงานกลุ่ม สมาชิกมีการทำงานกันอย่างไร มีอุปสรรคหรือข้อขัดแย้งหรือไม่ ถ้ามีกลุ่มใช้วิธีการแก้ปัญหอย่างไร 2) นักเรียนคิดว่า อะไรเป็นสาเหตุให้กลุ่มทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และอะไรเป็นสาเหตุให้กลุ่มได้คะแนนสูงหรือต่ำ 3) นักเรียนคิดว่าการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น สมาชิกแต่ละคนควรปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะช่วยให้งานของกลุ่มสำเร็จได้อย่างราบรื่น - ครูสรุปโดยการเชื่อมโยงความคิดเห็นของนักเรียน และสรุปเพิ่มเติมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้		- การรับฟังความเห็นและการแก้ปัญหา - การบอกลักษณะพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่พึงประสงค์ - การระบุพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการทำงานกลุ่ม - การประสานความคิดร่วมกัน

ขั้นตอน การสอน	พฤติกรรมของครูและนักเรียน	ขั้นตอน ของเนื้อหา	ทักษะ ที่พัฒนา
	ขั้นประเมินผล - การทำแบบทดสอบ - ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะปฏิบัติการทดลองและการสรุปผลการทดลอง พฤติกรรมที่สังเกตคือ 1) กระบวนการทำงานกลุ่ม ได้แก่ การรับรู้ในวัตถุประสงค์ของการทำงาน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตนในฐานะเป็นผู้นำกลุ่ม หรือสมาชิกกลุ่ม การอภิปรายและการตอบคำถาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับผู้อื่น 2) ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ร่วมงาน ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม การช่วยเหลือกันและกัน การยอมรับในความสามารถของผู้อื่น และการประสานสัมพันธ์ภายในกลุ่ม	- ประเมินผลตามเนื้อหา	- การประเมินพฤติกรรมด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้านกระบวนการทำงานกลุ่ม และการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน เช่น - การรับรู้วัตถุประสงค์ของการทำงาน - การวางแผนร่วมกัน - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - การยอมรับผู้อื่น - การสื่อสาร - การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - การตั้งใจทำงานของกลุ่ม - การประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น

สื่อการเรียนการสอน

- 1) แผนภาพแสดงกระบวนการเกิดของดิน
- 2) แผนภาพแสดงลักษณะของดินชั้นบนและดินชั้นล่าง
- 3) ปีกเกอร์ แท่งแก้ว และกระต่ายยูนิเวอร์แซลอินดิเคเตอร์

บรรณานุกรม

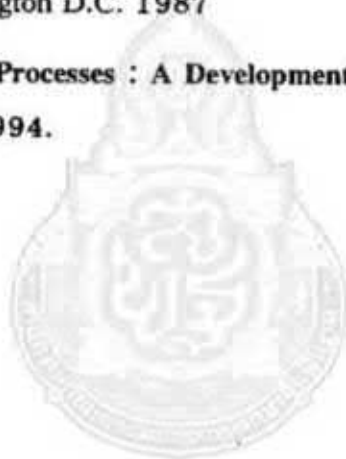
- กนกพร แสงสว่าง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานร่วมกันในวิชา ส.305 โลกของเราของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคจิกซอร์กับการสอนตามปกติ วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2540
- กาญจนา มีพลัง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบการเรียนเป็นทีมกับการสอนตามคู่มือครู ปรียญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2532
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2540
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน “คู่มือครู” รูปแบบการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 : ชุดกิจกรรมและฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม กรุงเทพมหานคร รุ่งศิลป์การพิมพ์ 2534
- จารุวรรณ เพ็ญสุข การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมนุษย์สัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยวิธีสอนแบบการเรียนเป็นทีมที่จัดกิจกรรมด้วยวิธีการใช้กรณีตัวอย่างการสอนตามคู่มือครู ปรียญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533
- จิตรภัทร์ อุปราวิทยานันท์ การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาภาษาไทยเรื่อง “ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก” ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีการสอนแบบธรรมดา วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2523

- ชีวพร ตปนิยากร การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เรียนด้วยวิธีเรียนแบบร่วมมือและวิธีเรียนตามปกติ วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2538
- ชูศักดิ์ สิงห์อุตร การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบกรณีตัวอย่างกับการสอนตามแนวคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2532
- ไชยรัตน์ ปราณี การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบซินติเคทกับการสอนตามคู่มือครู ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2531
- ฐิติมา อุ่นใจ การเปรียบเทียบการคิดแบบเอเจนซีของเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การเรียนแบบร่วมมือกับประสบการณ์ตามปกติ วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2538
- เดชา พุ่มพันธ์ ผลของการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความภาคภูมิใจในตนเองและทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525
- ทิตนา แชมมณี และคณะ กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 โครงการการเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522
- ทิตนา แชมมณี และคณะ การพัฒนาและการใช้รูปแบบการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โครงการวิจัยร่วมระหว่างภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530

- ปัญญา จินะปัญญา การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการบวก ลบ คูณ หาร เศษส่วนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ สอนซ่อมเสริมโดยวิธีเรียนแบบร่วมมือและวิธีเรียนตามปกติ วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2538
- ปิยาภรณ์ รัตนกรกุล ผลงานของการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่ม สัมฤทธิ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 2536
- ปรีชา วิหคโต “การเรียนรู้และการปรับพฤติกรรม” ในเอกสารการสอนชุดวิชา จิตวิทยา และสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว หน่วยที่ 9 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2533
- พรรณรัตน์ เง่าธรรมสาร “การเรียนแบบทำงานรับผิดชอบร่วมกัน” สารพัฒนาหลักสูตร 95 (กุมภาพันธ์ 2533) หน้า 35-37
- เยาวภา เดชะคุปต์ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517
- ยุพิน โพธิ์รัตน์ ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพที่มีต่อความร่วมมือใน การทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีพฤฒา กรุงเทพมหานคร ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2537
- วิชาการ กรม คู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 เล่ม 1 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ 2538
- วิชาการ กรม หนังสือแบบเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา 2538

- วิชาการ กรม คู่มือครูหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2534
- วิชาการ กรม การทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2525
- วิชาการ กรม การทดลองเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการทำงานเพื่อพัฒนาค่านิยมทางอาชีพของเยาวชน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2529
- วิชาการ กรม คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2534
- วิไลวรรณ สันตะโกมล การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางในชั้นประกาศนียบัตรการศึกษา วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ หนังสือแบบเรียน ว.204 วิทยาศาสตร์ เล่ม 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา 2538
- สุจินต์ วิสวธีรานนท์ “การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนร่วมมือกัน” ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน หน่วยที่ 10 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2536
- สุจินต์ วิสวธีรานนท์ “การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือ” ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิทยาศาสตร์ หน่วยที่ 11 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2537
- สุนันท์ กิตตินรนนท์ ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความสามารถในการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนช่องพระนาวิทยา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร 2536

- สุรศักดิ์ หลาบมาลา “การสังเกตห้องเรียนที่ใช้วิธีเรียนแบบร่วมมือ” สารพัฒนาหลักสูตร (ตุลาคม-ธันวาคม) 2535 หน้า 96-99
- อนุสรณ์ สุชาตานนท์ การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2536
- Forsyth, Donelson R. **Group Dynamics** Second Edition California, Brooks/Cole Publishing Company 1990.
- Slavin, Robert. **Cooperative Learning: Student Team** 2 nd.ed. National Education Association Washington D.C. 1987
- Wheelan, Susan A. **Group Processes : A Developmental Perspective** , Massachusetts, Allyn and Bacon, 1994.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ

รองอธิบดีกรมวิชาการ

ศาสตราจารย์อุทุมพร จามรมาน ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา (นางสาวอรุณศรี อนันตรศิริชัย)

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางพันธณีย์

วิหคโต

หัวหน้ากลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการ
การเรียนการสอน

ร.ท.หญิงสุดาวรรณ

เครือพานิช

กลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน

นายจันทร์

สกุลวงศ์ไพบูลย์

กลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้วิจัยในโครงการ

รองศาสตราจารย์พิศิษฐ

ต้นทวนิช

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์

รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์

จินตานุรักษ์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์สมร

ทองดี

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมคิด

พรมจัย

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลจิตต์

เชาวกิตติพงศ์

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทเวศร์

นางพิมพ์ใจ

ภิบาลสุข

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นายชัยพจน์

รักงาม

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

เขตการศึกษา 5

นายสมหวัง

คันธรส

หน่วยศึกษานิเทศก์

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

นายผดุงชัย	ภูพัฒน์	ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร เขตลาดกระบัง
นางพันธณี	วิหคโต	หัวหน้ากลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการ การเรียนการสอน

ผู้สังเคราะห์และเขียนรายงาน

รองศาสตราจารย์สมร	ทองดี	สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ปรีชา	วิหคโต	สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์	จินดานุรักษ์	สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้ตรวจและพิจารณารายงาน

ศาสตราจารย์อุทุมพร	จามรमान	ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวอรุณศรี	อนันตศิริชัย	ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา
นางพันธณี	วิหคโต	หัวหน้ากลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียน การสอน

คณะบรรณาธิการ

นางพันธณี	วิหคโต	หัวหน้ากลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการ การเรียนการสอน
ร.ท.หญิงสุดาวรรณ	เครือพานิช	กลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน
นายจันทร์	สกุลวงศ์ไพบูลย์	กลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้เรียบเรียงและจัดทำต้นฉบับ

นายจันทร์	สกุลวงศ์ไพบูลย์	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
นางสาวจุฬามาส	เลกากาญจน์	กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้ออกแบบปก

นายชูเกียรติ	เกิดอุดม	ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ
--------------	----------	------------------------------

